Staryts'kyi, Mykhailo
Oi ne khody Hrytsin, ta na vechernytsi

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01360626 4

PG
3948
S75
O5

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR AVIS

Purchased from the

SEWERYN WINDYK LIBRARY BEQUEST

М. П. Старицький.

Ой не ходи Грицю, та на вечерниці.

НАРОДНА ДРАМА ЗІ СПІВАМИ В У ДІЯХ.

(В перерібці Александрова).

UKR RES
DUPLICATE

ЦІНА 30 ЦЕНТІВ.

1919
З друкарні „Свободи",
83 Grand St., Jersey City, N. J.

М. П. Старицький.

Ої

Ой не ходи Грицю, та на вечерниці.

Драма в V. діях зі співами і танцями.

(В перерібці Александрова).

UKR RES
DUPLICATE

Ціна 30 центів.

1919
З друкарні „Свободи",
83 Grand St., Jersey City, N. J.

UKRAINIAN BOOK ST
439 N. SIXTH AV
SCRANTON, P

PG
3948
S75
O5

UNIVERSITY OF TORONTO
JUL 6 1983

ДІЄВІ ЛЮДИ:

Охрим Шурай.
Вустя — його жінка.
Маруся — їх дочка.
Грицько Шандура — молодий чумак.
Дарина — його сестра.
Хома — старий парубок, горбатий.
Потап — парубок.
Галина Шеньова — богацька дівка.
Дмитро — підпарубочий.
Степаніда — хазяйка на вечірницях.
Баба-ворожка.

1 і 2 парубок. 1 і 2 дівчина.
Парубки, дівчата.

ДІЯ I.

Сцена 1.

(Маруся, Галина, Дарина, дївчата, серед сьміху тручають ся).

I. Дївчина. Та не штовхай ся, а то впаду.

II. Дївчина. Хай загріеть ся, а то ще вічи відморозить!

Галина. Одвяжись від неї, вона взяла батькові чоботи, то їй байдуже, що зимно.

I. Дївчина. А ти мамину опанчу!

Маруся. Ну, годї вам, дївчатка, підходьмо мерщій до Хомової хати.

I. Дївчина. Та цур йому, такого ідола і зачіпати страшно.

II. Дївчина. Ая! Він відьмак, з чортами знаєть ся!

Дарина. А батьки його, здирщики були пекольні, все село обнищили.

Галина. А баба його? Так всяке обминає сю відьмацьку хату.

Маруся. Хоч і відьмак, та богатий, побачите скільки виправимо у него всякої всячини.

Галина. Як струсьне носом...

I. Дївчина. То замісць червінців чорти повипадають.

Маруся. То тобі подаруємо.

I. Дївчина. Спасибі за ласку, возьміть собі у запаску.

Дарина. Ну зачинаймо.

Хор. Чи дома, дома,
Бідная вдова.
Славен єси,
Славен єси,
Наш милий Боже,
На небеси.
Нема ї дома,
Пійшла до Бога,
Славен єси,
Славен єси і т. д.

Маруся. Вечір добрий, дайте пиріг довгий; грудочку кашки, кільце ковбаски; бо як не дасьте, самі не зїсьте!

Сцена 2.

(Тісамі і Хома виходить з хати, дївчата в сьміх).

Хома. Спасибі вам, дївчата, що не минули моеї хатки!

Маруся. То менї дякуй, бо я без тебе і щедрувати не хотїла.

Хома. Кепкуєш! Ох, усе кепкуєш.

Маруся. От розпитай ся, коли не віриш.

Усї. Правда! Правда!

Дарина. Там просто гине за тобою — сказано: кохає.

Хома. Сьмійтесь! Я такий до вас, що і Господи, а ви і добрим словечком не згадаєте!

Маруся. А чом-же тебе не згадувати? Ти щедрий, от і тепер певно усїм надїлиш.

Хома. Для таких красавиць нїчого не пожалую, а для тебе, моя зіронько, і птичого молока дістану.

Маруся. Тоб то така до вподоби?

Хома. Перервав-б ся!

Маруся. Щож, діставай!

Хома. А далї?

Маруся. Серце в мене мягке, а після птичого молока може і зовсїм розкисне. (Сьміх).

Хома. Ех! куди вже нам.

Маруся. А ти парубче не плошай, пива, меду давай, срібла, золота підсипай!

Дарина. Та швидше, бо ніколи.

Хома. Зараз! Зараз! (Іде в хату).

Маруся. А знаєте, дівчата, та його баба то відьма.

Усї. І-і! Матїнко.

Хома (виносить хлїб). А хто у вас за міхоноша?

Галина. Я!

Хома. Наставляй мішок.

Маруся. А гроші, гроші? Одним книшом не відкупиш ся.

Хома. Заспівай бо менї, ясочко, то повну жменю відсиплю.

Маруся. О!

Хома. Далебі! Ось і гроші.

Маруся. Давай-же вперед.

Хома. А не одуриш, нї? Ну наставляй пригорщинята!

Дарина. О, се справдї слїд пошанувати.

Маруся. Пошануємо, пошануємо! Я для тебе і пісоньку склала! Підхоплюйте дївчата.

(Співає):

Маруся. Чумарочка рябесенька
Пригортає злегесенька,
Той мене пече ріже,
Що не люблю в вічи лїзе;
Той мене порива,
Кого люблю тай нема.

Хор. Той мене порива і т. д.

Маруся. Та сей пробі гарнесенький,
Як кілочок рівнесенький,
Ніженьки як цївки,
Губоньки як пявки.
Ніс тільки похиливсь,
Бач, на губи задививсь.

Хор. Ніс і т. д.

Маруся. На тарілці два лини,
Прийди серце прилини,
До кривого твого стану
Може я таки дістану,
Тільки орле не барись,
Тополею розігнись.

Хор. Тільки орле і т. д.

Маруся. А якже я пригорну
Твою гору на спину,
До серденька щирого
Хорошуна такого,
Бо я дівчина лиха,
Ха, ха, ха! ха, ха, ха!

Хор. Бо я дівчина і т. д.

(Усі з сьміхом утікають).

Сцена 3.

Хома. Сьмієш ся! Глузуєш! Ще й других нацьковуєш! І чим же я винен, що за батьків каратись мушу? Самі вони, породивши мене, зненавиділи дитину; хлопцем ні від кого я й доброго слова не чув, тільки сьміх, бійка, та лайка виховувала мене! — Доріс я до літ, хазаїном став, а все таки й грошима не здолав купити собі серця. Ну і зненавидів же я усіх! Став я ховати ся від людий, та не сховавсь від Марусі. Пройняла вона мене острим поглядом, вразила ущипливим словом, опалила красою! Вона сьміеть ся з мене, а в мені печінки тліють; вона глузує з мене, а моя кров ще більше від того смолою кипить! І невжеж я її не дістану? Невже розум і гроші не поборять ся з красою? Ні! — поборемось ще! (Іде в хату).

Сцена 4.

(Маруся, Дарина).

Маруся. І деб ті парубки колядували?

Дарина. Не знаю. А ти до наших не вернеш ся?

Маруся. Нехай самі, обридло та й холодно!

Дарина. Не так кажи, холодно, як скучно!

Маруся. Та таки і скучно самим... Що се твого брата, Грицька, ніде не видно? Слабий може, чи що?

Дарина. Ні, хвалити Бога здоровий, його-ж отсе місяць дома не було, з хурою ходив.

Маруся. Знаю: так уже буде з тиждень, як вернув ся; а й у хату не зайде, очий не покаже. Не знаєш ти, серце, з якої причини?

Дарина. Хто його зна; я і сама помічаю, що брат перемінив ся, усе сумний якийсь ходить і часом закине про тебе слово, та немов подавить ся!

Маруся. Сердить ся, чи що? Може не хоче й згадувати.

Дарина. Либонь сердить ся!

Маруся. Наговори якісь... Чиїж би се штуки?

Дарина. Та бачиш, серденько, ти часом таки і необачна: жартуєш з усіми... не пропустиш нікого; то словом ущипнеш, то квітку пришиєш, то пісню зложиш.

Маруся. Ну так щож?

Дарина. А то за тобою всї парубки нападом, мов їх трястя трясе.

Маруся. Нехай трясе, на здовлячко; менї й байдуже.

Дарина. Тобі байдуже, а другому може серце розриваєть ся на двоє...

Маруся. Себ то менї для вашого спокою у черниці пошитись, чи що?

Дарина. Не в черниці, а вдоволитись одним.

Маруся. Так ні з ким би то й слова не промовити? Я не така!

Дарина. Так ото й не гаразд... Може через те й брат сумує!...

Маруся. Ні, сестрице, Грицько мене знає; коли я полюбила кого, то до смерти не викину з серця... А то, що я весела, жартовлива, то така моя вдача... Я може часом сьміюсь і співаю, а у мене оттут (показує на серце) щемить.

Дарина. Чого-ж тобі журити ся? Хороша, як сонце, щаслива... Всї за тобою гинуть... То кому другому, так може тільки подушка зна!...

Маруся. Ех, голубонько моя, у всякого своє горе! А що братови твому нема чого думати: не переміню я, кого вибрала, хиба сам відкинеть ся... Тільки й дати посьміятись над собою, то красше менї живій у сиру землю лягти!

Дарина. Слухай, Марусе... я-б тебе попросила...

Маруся. О що?

Дарина. Давно хотїла... та якось ніяково... трудно...

Маруся. Та що-ж там такого! Кажи менї щиро, не бій ся; я люблю тебе.

Дарина. Знаєш, голубко, я за Потапом... Мука моя, погибель моя!... Як се лихо менї сталось, і не счула ся... Перше, здавалось, і він упадав коло мене, тим і вразив моє серце... А тепер, бачу, за тобою гине... Пропаща я! (Плаче).

Маруся. Не плач, моя квіточко, не плач! (Обнима її).

Дарина. Коли ти мене жалїєш, хоч краплю... не жартуй з Потапом... не дратуй його! Адже ти його не любиш? Може коли ти одсяхнесь ся... він знову... Ох, нещасна я!

Маруся. Заспокій ся, заспокій ся, Дариню! Я так жартувала з ним, як і з иншими; я не знала, що ти його любиш... Тепер обминати-му третою улицею... Ну, розвесели ся-ж! Засьмій ся, моя квіточко!

Дарина. Та я вже не плачу! Так не чіпати-меш?

Маруся! Та ні, ні! Цур йому! Так оджахну, що й носом закрутить!

Дарина (цілує Марусю). Голубочко моя, серденько, рибонько!

Маруся. А ти й сама не потурай журбі: дивись байдуже, — сам побіжить! Далебі так!

Дарина. З серцем не справлюсь!

Маруся. Здави, та сьмій ся, співай! Ну! Та кинь, їй Богу, лихом об землю! Ну, ну! (Крутить Дариною).

Дарина. Та я вже сьмію ся!

Маруся. Так і слід. Давай красше йому пісню зложимо! Слухай та підтягай! (Співає):

Мар. і Дар. Ой, Потапе, джиґуне,
Який ти ледащо:
Ведуть тебе до пана,
Сам не знаєш за що! } 2 рази.

Тоді будеш знати,
Як будуть карати —
І на руки, і на ноги
Диби накладати. } 2 рази.

Ой на руки диби,
На ноги дибиці:
Отсе-ж тобі, джиґуне,
Гарні молодиці! } 2 рази.

На вулиці не була:
Конопельки терла;
Не бачила джиґуна,
А таки не вмерла! } 2 рази.

Не бачила джиґуна
І журби чорт має:
Нехай же він, волоцюга,
До двох не ходжає! } 2 рази.

Маруся (скінчивши). Оттак йому й справді!

Сцена 5.

(Тісамі і Грицько).

Грицько (співає з початку за сценою, а потім переходить на сцену).

Маруся. Чи не Грицько?

Дарина. Він, здаєть ся, він.

Маруся. Пождім, він сюди йти-ме. (Грицько пійшов).

Маруся. Чи не вглядів, чи не хоче й здоровкатись?

Дарина. Грицьку! Грицьку!

Грицько. Га! Хто там? Се ти Дарино? (Вертаєть ся).

Дарина. Я, та ще хтось!

Грицько (підійшов). А, здорові були! З Різдвом сьвятим! (Здоровкаєть ся).

Маруся. Спасибі... Хоч на снігу здибались, а то не знали-б може, що сьогодня й сьвято.

Дарина. Хиба ти у них не був?

Грицько. Та якось... то за сим, то за тим...

Маруся. І то, — тепер і хату трудно найти?

Грицько. Може кому й легко, коли стежка протоптана.

Маруся. Була протоптана, та либонь хуртовиною замело.

Грицько. Прошеному гостю прометуть і замети; а непрошений — за татарина здаєть ся.

Маруся. На прошеного гостя треба богато; а ми люди не з перцем, а тільки з щирим серцем: хто прийде — раді, хто забув — Бог з ним.

Грицько. Ну, що-ж! До Бога позиватись не пійдемо... Зоставайтесь щасливі!

Дарина. Та куди ти! Наплескав, що й купи не держить ся, та й руша.

Грицько (іде). Ніколи; треба до дому, діло є.

Дарина. Яке там діло у сьвято? Слухай, вернись! (Грицько пійшов). Що се з ним? Мов кукильвану наїв ся!

Маруся (збентежено). Не знаю... Зовсім не хоче говорити й дивитись... Закидає щось образливо... Зневажає умисне... Наклепи якісь, чи що? Я мушу знати причину! За віщо-ж? За віщо-ж?!

Дарина. Я допитають у нього...

Маруся. Так ходім зараз і ми туди; я спитаю його, яка причина, що він цураєть ся мене, що важким духом дише? Нехай по щирости скаже, чим я перед ним провинила? Хто нас розраїти хоче?! (Розстібує кожушанку). Ходім швидше! Душно мені.

Дарина. Ходім, ходім! (Пійшли).

Сцена 6.

(Хома сам).

Хома (виходить). Гаразд, що підслухав: вона закохана в Грицька. А-а, я добре зробив, що пустив Грицькови про неї жука. Але треба ще й матері: вона горда, а він ревнивий, завзятий... Розміркуємо, розміркуємо... Грицько, значить, найбільший ворог: його треба здихатись. Але як? Яким способом? Маруся закрутила Потапови голову... Його, значить, на Грицька нацькувати. Ех, коли-б обох разом до чорта! Зостала ся-б вона сама собі без помочи, без поради, — а я-б тоді один з щирістю, з приязню... один без противників. Хе, хе, хе, хе! Ся думка мов блискавка ударила мені в голову... (Замислюєть ся). А Потап закоханий теж у Марусї. Він хоч дурний, але завзятий, що легко на все підмовити. Так! Так! Він мені допоможе.

Сцена 7.

(Потап, Дмитро і парубки).

Хор. Ходив, походив
Місяць по небу,
Славен єси,
Славен єси,
Наш милий Боже
На небеси.

Кличе, покличе
Зорю з собою
Славен єси,
Славен єси і т. д.

Дмитро. Вечір добрий, дайте пиріг довгий, а як не дасьте пирога, то пійду до стога, візьму воля за рога, поведу на торга, продам за шага, та куплю пирога!

(Хома виходить).

І. парубок. Ось і сам Хома горбатий.

ІІ. парубок. Не чіпай його, він парень, друзяка!

Хома. Спасибі вам, панове молодці, за честь і за шану, а замість пирогів я вам два відра горівки поставлю! Чи згода?

Усі. Згода! згода! спасибі!

Дмитро. А мені, пане господарю, дайте за труди окроме, бо отті ледарі мені не дадуть. Мені не богато... хоч трішички наливочки, так хоч пів ведра.

Хома. Забіжи до мене як одщедруєте, то дам!

Дмитро. Спасибі — забіжу.

Хома (до Потапа). Я маю тобі щось сказати...

Потап. Хлопці, ідіть, я зараз!

Усі. Добре! добре! (Відходять співаючи).

Хор. Ой ходім зоре,
Де Господь живе,
Славен єси і т. д.

Сцена 8.

(Хома і Потап).

Хома. Стрічали дівчат?... Не бачив між ними Марусі?

Потап. Стрічали, але Марусі нема; кажуть до дому вернулась, чи що!

Хома. А Грицько з вами?

Потап. Ні! — і не приходив!

Хома. Гм!... я так і думав.

Потап. Що думав?

Хома. А то, що коли Грицька і Марусі нема, то значить вони десь инде.

Потап. Деж саме?

Хома. Не знаю де, але вкупі, то певне.

Потап. А!!! вона знов до Грицька? Вернув ся? Каторжний, і знов до нього? Ну, попаду її!

Хома. Стоїть того, голубчику! Ти от красше Грицькови поламай ноги, та відбий печінки, от що!

Потап. Тай Грицькови... О тому собаці я-б не знаю що зробив... тільки він здоровший...

Хома. А ти возьми для помочи товариша в холяву!

Потап (з жахом). Щоб шелеснути?

Хома. Ха! ха! ха! Горячий ти і завзятий. Страх оттаких палких люблю, що нікому, мовляв, не дарує і не дасть собі на хвіст наступити! Я не знаю як тій Марусі мінять такого козака за слинявого Грицька! От я й сам його ненавиджу, що такий ще хвалько з него, похваляв ся отсе, що насьміеть ся з дівчиною над дурнем, тоб-то над тобою і ще кістки полама.

Потап. Похваляв ся! А бісова худоба, не животіти тобі!

Хома. Ти тільки не горячись; лучше тихесенько, зза кутка укусити... вірнійше діло, братіку, вірнійше...

Потап. Так що-ж мені робити? У мене аж горить!

Хома. А ти притиши до часу! Силою дівочого серця не візьмеш, а лисицею прокради ся... Тобі треба, щоб Маруся зненавиділа Грицька... Значить, треба инакше повернути.

Потап. А якжеж, як?

Хома. Та хиба ти послухаєш?

Потап. Єй Богу послухаю! От щоби я луснув!

Хома. Слухай же: у Грицька закохана Галина Шеньова і Грицькови вона більше під пару, бо богата і мати Грицькова за неї ухопить ся обома руками. А з Марусею, так діло треба повести, щоб збіднїла, опинилась в злиднях. Як би так пустити Марусі під стріху червоного когута?

Потап. Лячно! Зловлять!

Хома. Дурня зловлять, а мудрого й чортова

мати не знайде. Гляди лиш, щоб сьогодні на складчині була Галина, а я приведу Грицька.

Потап. Добре! Я попрошу і прийде!

Хома. А от коли Маруся прийде на вечерниці, то ти не відпускай ся від неї і не пускай до неї Грицька; то він тоді ударить ся до Галини напевно... А се тобі буде на руку.

Потап. Так, так!

Хома. А коли він привяже ся до тебе, то ти-ж не встоїш за себе?

Потап. Ого! Уже, щоб не було, а й горло перетну!

Хома. Ха! ха! ха! Горячий, горячий... Та ти може тільки на язиці більше... А на ділї, то мовляв, посуну тай далї засуну!

Потап. Побачиш!

Хома. Допік, значить, допік!

Потап. Ірод каторжний!... Ну вжеж або менї або йому...

Хома. Так ти поведи діло хитро!

Потап. Еге!

Хома. А ти сьогодня і виду не подавай Марусї, що сердиш ся, розумієш?

Потап. Так, так! Спасибі тобі, братчику за раду!

Хома. А я забалакав ся, та й забув: я давно тобі купив в городї дорожнього ножа, що ти прохав, тай забув віддати... Ось на! (Витягає зза холяви).

Потап. Ну сильний, здоровий! От спасибі, так спасибі!

Хома. Носи здоров... Так розміркуй гаразд, про що ми тут говорили, а я вже тобі поможу здобути отті чорні брови, як віночок, а карі оченька, як терночок; а станок оттой тонький та хисткий... Та щоб обняти його, то можнаб весь сьвіт перевернути!

Потап. О звичайно! Зараз біжу! (Пійшов).

Хома. Ха! ха! ха! Поставив вже чортови першу сьвічку; побачимо, як вона начадить. (Виходить).

Сцена 9.

(Вустя, Охрим).

Вустя (співає здалека, а потім на сценї).

Колиб менї, Господи,
Недїлї діждатись,
Сюди туди, он куди,
Недїлї діждатись,
То пійшлаб я
До роду гуляти,
Сюди, туди і т. д.

Охрим. От розбрикалась баба!

Вустя (плаче).

Що менї на сьвітї робити,
Що не хтять хлопцї любити.

(Співає). Ой зберіть ся, хлопцї, по грошу,
Купіть менї бинду хорошу!

А як що не купите, то матері вашій хрін! Я й сама собі куплю!... Ого! Хиба я дочки не вигодувала? Що її — то і моє! Он іще Марусю за такого встругну, що вам у носї закрутить! Тай дочка-ж у мене хороша... Вилитая! Щоб мене хрест сьвятий побив, коли брешу. Хто менї сьміє не вірити?

Охрим. Але-ж правду говориш, чистїсеньку правду. (До себе). От розкудкудакалась баба!

Вустя. Ти думаєш, що я пяна?

Охрим. Та ходи стара до дому, бо ще люди побачать, та осудять!

Вустя. Хай тобі твоя дома завалить ся! На чорта менї дома? Менї й тут весело! Он швидко дочку заміж віддам; уже перебалакала з Грицьковою материю... Частували мене, он що — і як?

Охрим. Ходи, стара, до дому, розкажеш менї по дорозї.

Вустя. Ого! Годї! Такого зятя доскочу, що

тільки тиру! Тай нікуди! Оттоді я вже напюсь! Уже ти, старий, хоч сердь ся, хоч лай ся, хоч що хоч, то прости Господи напюсь... цілий тиждень питиму... тай уже!

Охрим. Та онде люди йдуть!

Вустя. Що мені люди? Начхать мені на людий! Вони собі люди, а я собі люди. Нехай люди знають, який в мене зять!

Охрим. Хоч мене пошануй!

Вустя (співає).

Ішов Гриць з вечерниць
Тимненької ночи,
Сидить вуска на купині,
Витріщила очи.

Я на неї — гиля, гиля!
А вона й присіла:
Коли-б мені не сопілка —
Вона-б мене зїла!

Коли-б мені не сопілка,
Та не тая дудка...
Ой, пропала-б я на віки,
Сизая голубка!

Охрим. Що поможе кадило, коли бабу сказило. Тьфу! (Відходить).

Сцена 10.

(Дмитро, Галина, парубки, дівчата. Підчас пісні показуєсь Дмитро і скликує зі всіх боків парубків і дівчат).

І. парубок. Гляньте, як розохотилась Шураїха.

ІІ. дівчина. Сама танцює, от чудасія! Рождества! Підтягайте, а я сама заспіваю: розвеселіть мене! Сьогодня великий день сьвятого

Вустя. Діточки мої, рідні мої! Заспівайте мені,

(Співає):

Як пійшла я по суниці у ліс,
Причепив ся до мене рябий біс,
Хор. А ти, дівко, не журись, не плошай,
Та червоні суниці збирай.

Вустя. Він до мене близенько присїв,
І хотїв менї дати відро слив.
Хор. Дурна була, коли слив не взяла,
Гуляючи смокталаб, смоктала.
Вустя. Так і я-ж не мала, не мала,
На ньому ягідки потовкла.
Хор. Ся навчить і самих молодиць,
Тільки жалко їй солодких суниць.
Вустя. Так і він не взяв кат, не взяв кат,
Замісць слив менї в руки дукат.
Хор. Ну дукат, що робити, взяла,
І його обняла, обняла.

(Завіса спадає).

ДІЯ II.

Сцена 1.

(Середина хати).

Степанїда (порає ся коло печі і поглядає на вікно). Що се нікого й досї нема? Побігтиб за колядниками, так менї не можна відскочити, ще треба з Хомового барила горівку розляти! А що то я любила отсї вечерницї, а надто сьвятками, як була дївчиною! Колядуєш булаво цїлїсеньку ніч, бігаєш, штовхаєш ся, замерзнеш було, як цуцик, аж щоки побілїють — байдуже! За сьміхами та жартами і морозу не чуєш. А як зберемо ся потім було на складчину, то й хата ходила ходором! Як тільки стїни видержували! Ех тріщали в мене тини і перелази.

Сцена 2.

(Степанїда і Хома).

Хома. Здорові були, панї матко, з празником, з новим роком.

Степанїда. Спасибі.

Хома. Що, принесли горівку?

Хома. Отсе ми у вас хочемо складчину справляти.

Степанїда. А що-ж, раді гостям.

Хома. І Грицько прийде...

Степанїда. Хиба він приїхав?

Хома. Вернув ся... Там Галина за ним і Господи... тай він за нею...

Степанїда. Та він же за Марусею пропадав! Вони-ж любили ся, як голубків пара.

Хома. Так що-ж любили ся, а тепер розійшли ся як та чорна хмара. Всяко бува... Панї матко! (По хвили). Може би ви менї поворожили що за Марусю? Люблю її більш житя! Смерть моя, погибель, як не буде моєю!

Степанїда. Ти?... За сим дїлом подайсь красше до своєї баби!

Хома. Та ви, як захочете, то й слівцем більш запоможете, нїж приворотом. — Але нате вам празникового. Був якось у городї та купив (дає її хустку).

Степанїда. Та се можна! (Оглядає хустку). Тільки трудна се справа.

Хома. Скажіть Грицькови, що в Марусї з Потапом дїло до рушників доходить, а за ним Галина пропадає... Знаєте, одному слівце, другому слівце — і дїло пійде, як по масличку!...

Степанїда. Та вже якось воно буде!

Хома. Коли, тїточко, ви менї допоможете, то я вас озолочу!

Степанїда. Спасибі, синку! Що в моїй силї зроблю.

Хома. Та помагайтеж, голубко! А я отсе до колядників верну ся, а ви не кажіть, що я забігав до вас. (Виходить).

Степанїда. Добре, ходи здоров! Даром Хома робить собі надію! Маруся і Хома! Ха, ха, ха! Про мене... Обіцяє озолотити, а коло нього можна руки погріти! (Пораєть ся коло печі і вточує у фляшку горівку).

Сцена 3.

(Входить Грицько).

Грицько. З новим роком будьте здорові!

Степанїда. Спасибі! От несподїваний гість! Сїдай-же. Яким се вітром тебе занесло!?

Грицько (сідає). Своїм рідним... Хиба ви мене вже до чужосторонців записали? (Роздягаєсь).

Степаніда. Та либонь так, бо ти все десь по сьвітах вештаєш ся, а дома не сидиш!...

Грицько. З хурою ходив.

Степаніда. Що-ж, заробив?

Грицько. Та копійка яка перепала.

Степаніда. Та дивись, там на чужині може що заробиш, а дома той проробиш.

Грицько. Се ви, пані матко, про що?

Степаніда. На здогад бураків, щоб дали капусти!

Грицько. Ви про Марусю? (Проходжуєсь по хаті).

Степаніда. Може й про неї, може й про другу...

Грицько (знов сідає). Слухайте, пані-матко, скажіть мені про неї щиру правду!

Степаніда. Богато казати, та мало тобі слухати.

Грицько. Невже се правда, що вона подала слово Потапови?

Степаніда. Чула, що й уже між старими погоджено.

Грицько (зхоплеть ся і бє в стіл кулаком). Ач! Гадюка! А як присягала ся змалку ще. (Ходить затурбований). Закохалась би то так?

Степаніда. Певно!

Грицько. Чим-же він їй приподобав ся, чи слинявим ротом, чи мишиним вусом, чи своєю дурною макітрою?

Степаніда. Вже, значить, чимсь догодив!

Грицько. Ну, догоджу і я їй!

Степаніда. Та ти не побивай ся, Грицьку, може ще знов привернеш її до себе; адже кохала вона тебе перше.

Грицько. Не треба мені її перекупного кохання, хай вона ним на базарі торгує!

Степаніда. Ти-б все таки побалакав з нею.

Грицько. Що-ж мені у неї ради Христа ласка-

вого прохати? Чи навколїшках благати, щоб зглянулась над ошуканим дурнем? Не на такого напала! Надімною не погордує, не потїшить пихи! Хто менї раз наступив на ногу — другий раз не піставлю... А! (Ходить). Та відкіля ви взяли, що я побиваюсь за нею? Анї-же! Байдужісенько! Варт вона того? Хиба й стільки сьвіта, що у вікнї? За вікном більше.

Степанїда. Отсе то правда; ще які є дївчата, як огірочок!

Грицько. Аби хіть!

Степанїда. Та от Галина Шеньова! Що то за дївчина! Гарнесенька, жвавесенька, богата! Що ти трусиш ся? Чи не замерз? Може чарку горівки випємо?

Грицько. Дайте!

Степанїда. Зараз! (Наливає йому).

Грицько. Ви й в голову собі не кладїть, що я за Марусею гину... противна вона менї! (Пє). Спасибі! Чи не можна з ласки ще одну, бо щось холодно!

Степанїда. Пий на здоровля! Се могорич Хоми!

Грицько. А що, він прийде?

Степанїда. Прислав горівку, то певно!

Грицько (пє). Спасибі. Тепер Гаразд! (Сїдає). А у вас сьогодня Галини Шеньової не буде?

Степанїда. Мабудь з колядниками прийде... А знаєш, ти їй в око впав!

Грицько. Був би радий... Вона менї самому до вподоби... Принаймі хвостом не ганя на всї боки...

Степанїда. О, ся вже не зрадить певно!

Грицько. Правда, не шаленої вдачі, що спалахне полумєм, аж тебе осяє і огріє, а через хвилину й полетить з буйним вітром...

Сцена 4.

(Тісамі і Маруся).

Маруся. Здорові були, пані матко, з сьвятим днем! Ще наших нікого нема?

Степаніда. Сідай, незабаром будуть!

Грицько (по хвили). Що-ж богато сподіваєтесь? І Потап причвала!

Степаніда. О, той конечне!

Грицько (сплюнувши). Ха, ха, ха! Звичайно! Без нього і сьвято і в сьвято!

Степаніда. Та він веселий, його дівчата люблять.

Грицько. Вилюднів значить?

Степаніда. Як ще додати до нього того шибеника Дмитра, то здаєть ся і мертвий не влежав би!

Грицько. Такий би то язикатий став? Ха, ха, ха! Хтож се йому язика розвязав. Перше було мовчить, мовчить, а як бовкне, то мов той Пилип з конопель... А тепер, кажете пані матко, став трохи не таким дурним?

Степаніда. Та він парубок собі нічого — друзяка!

Грицько. Як жидівська собака!

Маруся. Я не знаю, Грицю, з якої речі ти так уїв ся на Потапа!

Грицько. А й заступниці знайшлись! Вибачайте, я вас не примітив.

Маруся. Спасибі за ласку!

Грицько. Та знаєте, зайшла річ за таку парсуну, що нам уже і підступати страшно. Ви вибачте мені, що насьміливсь уразити ваше серце... таке упадливе до благеньких.

Маруся. Мого серця не чіпай!... Може воно й справді дурне... не вміє розпізнати людини; але на зневагу не дасть ся!

Грицько. Вірно?

Маруся. Побачиш!

Степаніда. Та годі вам! Щось таке завели! І чого ти, Грицьку, справді чіпаєш ся? Хиба Марусї

заказано заступатись за Потапом? Ну, він тобі таким здаєть ся, а їй другим!...

Маруся. Тут не в Потапі діло.., А коли чоловік може з доброго діла, з великого чуда ломати усе не розпитавшись... то такого й не слід шанувати.

Грицько. Ха, ха, ха! Пропащі значить ми... Чи нема у вас, пані матко, хустки очий утерти?

Степаніда. Схаменись та перепросись красше!

Сцена 5.

(Тісамі, Хома, Потап, парубки).

Хома. Витаймо зразу піснею!

Потап. Ой у лузї, та при березї,
Червона калина.
Хор. Породила та й удовонька
Хорошого сина.

Потап. Булож тобі, ой ти моя мати,
Сих брів не давати.
Хор. Булож тобі, ой ти моя мати,
Щастя й долї дати!

Потап. Розвивай ся, ой ти сухий дубе,
Завтра мороз буде.
Хор. Вибирай ся, молодий козаче,
Завтра похід буде.

Потап. Я морозу та й не бою ся,
Зараз розівю ся.
Хор. Я походу тай не бою ся,
Зараз виберу ся!

Дмитро. Вечір добрий, дайте нам пиріг довгий, а коли скупі на плату, то пустіть хоч у хату!

Степаніда. Спасибі! спасибі! Милости просимо! На чім стоїте, сїдайте; що принесли, вживайте; нашим гостюванєм не погорджайте!

Дмитро. Де там погорджати — понаставляли такого, що й не поїмо. (Показує на порожний стіл).

І. парубок. Не журись, на поміч дяка покличемо, то і стіни погризе!

ІІ. парубок. Правда, правда!

І. парубок. От у нас пані-матка щедра, як матка.

Дмитро. Штука? А синиж які? Один я чого варт?

І. парубок. Що й казать, сім літ хліб не родив ся, поки ти на сьвіт появив ся.

Дмитро. То що-ж?

Степаніда. Ну роздягайтесь діти, та погрійтесь, певно померзли?

І. парубок. Подубіли на хробаки зовсім. (Веселий сьміх. Хто гріеть ся коло печі, хто тупає; Грицько витаеть ся з хлопцями, Маруся декому кланяеть ся, чути слова „Гаразд", „Здоров" і т. и.).

Потап (підходить до Марусї). Здорова була, моя кралечко! Спасибі, що прийшла.

Маруся. Нема чого дякувати, прийшла сама для себе.

Потап. Хоч і для себе, а нам утіха.

Маруся. Малий менї в тім клопіт!

Потап. То тож і наше горе! (Говорить з тиха з Марусею).

Хома (на другій сторонї до себе). Маруся була тут з Грицьком! Досадно! (До Грицька). Здоров Грицьку! Що балакав з Марусею? Порозумілись?

Грицько. Порозумілись, як собака з кіткою!

Хома. Жалко менї тебе, голубчику! Такого парубка зацурала...

Грицько. Ет, байдуже!

Хома. Та то й правда; не до пари вона!... А що ти не думаеш після сьвят на Дон по рибу?

Грицько. Хто його зна. Грошенят обмаль!

Хома. Про се діло можнаб зміркувати. (Ідуть в глиб, тихо балакаючи).

Дмитро (коло печі). Ой замерзну, замерзну! Уже я коло печі тру ся, та мну ся, половину на се-

бе витер, та нічого не помагає; зверху мов і відстав, а в середині самий лід. Чиста ховзанка! Дайте, пані матко, чого не чого туди вляти, щоб розмокло, а то пропаду!

Маруся. А бідний хлопець! Та поратуйте бо його справді! На пробіж кричить!

Дмитро. Спасибі тобі, Марусечко, що зглянулась.

І. парубок. Як за нього й заступають ся! А нас хиба корчі не беруть?

Хома. Пані матко! Котіть барило!

Степаніда. Не помруть, хай заждуть трохи; дівчат нема, та й в посудину треба перелити!

Дмитро. Я поможу! (Підступає до Степаніди).

І. парубок (відпихає його). Куди тобі! Молодий ще, надірвеш ся... Ось ми до послуги. (Кидають ся до Степаніди, сьміх, сутольва. Чути голоси „не штовхай ся", „перевернеш", „розібєш").

Хома (до Потапа). Не дай ся на посьміх!

Потап. Аж очмаріє!

(Хома відходить у глубину і жартує з парубками).

Дмитро. Що се за розбій? І дівчат кат ма і до барили не пускають. Дайте мені хоч насіня на забавку, а то сяду й плакати-му. (Сідає на земли).

Маруся. Ох і нещасний! Треба вже його пожалувати; наставляй шапку! (Сипле йому оріхи; далі відходить і розмовляє тихо з Степанідою).

Дмитро. Ага! ага! а сам заськи!

І. парубок. Ет, не по правді, давай і нам!

Дмитро. Та ну вас! Роздавите!

Грицько. А у вас, хлопці, без мене новина стала ся!

І. парубок. Яка?

Грицько. Кажуть, що одному молодцеви, в якого девятої клепки бракувало змалку, якась ласкава душа баранячу вставила!

І. парубок. І щож? Пристала?

Грицько. Пристала, акурат... тепер такий балакучий став — онде мека!

І. парубок. Се він про Потапа. (Сьміх).

Потап (захоплюєть ся). Не тільки, кажуть, мека, але й сам вибиває клепки з лоба тому, хто його зачіпить.

Грицько (встає). Цікавий би сю баранину здибати!

(За дверима чути веселий дівочий сьміх).

Дмитро. Стійте, стійте! Дівчата йдуть, потрівайтеж, я їм за жданки штуку устругну! (Бере кочерги і ставить на двері).

І. парубок. Ой, стережись кочерги! (Регіт в хаті).

Сцена 6.

(Тісамі, Галина, Дарина, дівчата).

Галина. А хто се з вас, каторжний, трохи голови не провалив.

Усі. То не я, не я! (Показують на байдужого Дмитра).

Галина. Дмитро! Ну трівайже шибенику!

Дмитро. І сном і духом. Еге! Невидавать, братії!

Галина (ловить Дмитра і замісць нього ударяє Грицька). Ось тобі, ось тобі!

Грицько. А се за віщо?

Галина. Ой, се Грицько!

Грицько. Е, за помилку треба віддячитись. (Цілує її, Маруся кинула миску об землю і дивить ся остовпіло).

Галина. Пусти, пусти-бо!

Грицько. Голубонько! Се вже моє таке щастє!

Галина. Геть бо! Помилив ся козаче!

Грицько. Ні, не помилив ся серце!

Хома. Молодець, Грицько, тільки оком обкинув дівчину і вже його!

І. парубок. Забісований.

Маруся (схаменувшись). А так такий ти. (Голосно). Потапе, голубчику, позбирай отсї череп-

ки; я така незручна... мене хтось штовхнув, я й розбила миску. Не сердьтесь, тіточко, я сам красшу принесу. (До Потапа). Збирай, збирай, лебедику, я тобі віддячу.

Потап. Для такої зіроньки і голки в ночи збирати-му.

Маруся (удає веселу). Здраствуйте, сестрички! (Витають ся).

Дарина. З сьвятою Маланкою будьте здорові! Дай Боже новий рік стрічати і на той рік діждати.

(Грицько говорить з Галиною і сьміють ся; Хома з Марусею, парубки з дівчатами. Легкий гомін).

Дмитро. Ні такого, як отсей, мені не дай Боже!

І. парубок. Та мовчи вже та диш!

Степаніда. Ну що-ж, можеб уже по чарці!

І. парубок. Цитьте, тихо! Діло кажуть!

Хома. Час уже частувати, пані-матко!

Усі. Час, час!

Хома. Частуйте, щоб часу не гаїти мовчки — ви дівчат, я парубків!

Степаніда. Та й тільки. А де-ж ваша щедрівка?

Дарина. А ось! (Кладе на стіл всячину).

І. парубок. Чи ба, як мало?

ІІ. парубок. Ледарювали!

Галина. А ви й того не нащедрували, то й мовчіть.

(Маруся крутить ся з дівчатами і жартує з хлопцями, найбільше з Потапом, сьміють ся, дає йому свою чарку, частують ся. — Дмитро виходить).

Степаніда. А ти, Дариночко, чому не пєш?

Дарина. Спасибі, тіточко, не хочу!

Степаніда. Чому?

Дарина. В мене голова болить, пійду зараз до дому.

Степаніда. Отто!

Маруся (дає Потапови медівника). Хочеш?

Потап. Спасибі! Такої ласки не забуду.

Маруся. Бачиш, казала, що віддячу і віддячила.

Хома (тихо до Грицька). Так мені шкода, братіку, твоєї сестри; сидить вона біднесенька. Потап поводив, поводив, а тепер Маруся закрутила йому голову.

Грицько. Я йому сьогодня печінки обібю! Горівки давай! Коли гулять так гулять. Галино, за твоє здоровячко! Дарино, випий зі мною горівки, та плюнь між вічи тому, кому слід... Давайте співать! Ану, хлопці, дівчата, підтягайте за мною. (Співає).

Ой ішов я улицею раз, раз,
Не бачив я Марусеньки в образ.
Ой ішов я улицею двічи,
Не бачив я Марусеньки в вічи.

Підійду я під віконце стукну,
Підійду я під другоє, грюкну.
Ой не стукай, козаче, не стукай,
Іди собі другої пошукай.

Дмитро (входить з псом або котом). Ось, хлопці, дівчата свою коляду забули. (Сьміх).

І. парубок. Чомуж ви за хвіст не держали?

І. дівчина. Почепіть собі на шию!

Дмитро. Та возьміть же котра, бачите як плаче.

І. дівчина. Геть! геть к бісу!

Дмитро. Ходім цюцю! Бач, твоя рідня тебе цураєсь.

Хома. Пийте, братці, пийте! Ще два відра поставлю!

І. парубок. Спасибі! От Хома славно справля Маланку.

Хома. Хто-б побіг за горівкою?

Дмитро. За сим і я можу! (Виходить).

Сцена 7.

І. парубок. А хто хоче в орлянку?

ІІ. парубок. Давай, давай!

(На однім кінци сцени збиваєть ся купка і грають. Чути „орел", „решка").

Грицько (до Галини). Не віриш хиба, що ти мені люба?

Галина. Не дратуй мене, Грицю!

Грицько. Чому?

Галина. Бо ти сьмієш ся, а мені... (Говорить тихо).

Маруся. А щож ви, сестрички, поснули. Давайте танцювати, співати... Мені так весело... А що Хомо, будуть музики?

Хома. Будуть, будуть моя ясочко!

Маруся. Ох і потанцююж я! З ким биж з вами, парубки, пійти горлиці.

Голоси. Зі мною, зі мною!

Степаніда. А мене забули?

II. парубок. Не забудемо!

Маруся (до парубків). Та й годі вам грати! Уже і почали! (Змішує).

Хома (до Потапа). І як ти йому змовчав за клепку?

Потап. Пожди, знати-ме!

Грицько. Галино, Галино! Утни мені якої веселої.

І. Дівчина. Визволяй!!

Галина. Ой я в батька єдиниця,

Полубила Гриця, чорнобривця.
Я нічого не робила,
Тільки по садочку походила.

По садочку походила,
Волоский орішок посадила.
Рости, рости, розвивай ся,
А ти, мій Грицуню, утішай ся.

Сцена 8.

(Тісамі і Дмитро з барилом. За ним музики).

Дмитро. На бік, на бік, бо барило йде!

(Співає і танцює).

Ой, дівчина горлиця,
До козака горнеть ся,
А козак, як орел,
Як побачив, так і вмер.

А цур же тій горлиці,
Коли лихо коїть ся;
Красше лиха така
Звеселить козака.

Ой дівчата зрадоньки,
Нема у вас правдоньки,
А у сім же добрі,
Уся правда на дні!

(Усі пританцьовують, ліворуч Грицько з Галиною, праворуч Маруся з Потапом).

Потап. Рубай метелиці! (Співають і беруть ся за руки).

Хор. Ой на дворі метелиця,
Чому старий не женить ся;
Нащо йому женити ся,
Є у нього любка,
Є у нього сусїдонька
Сизая голубка.

(Музика грає тихонько аж до кінця).

Маруся (танцює з Дмитром, тихо до Потапа). Возьми Дарину, потанцюй з нею!

Потап (бере Дарину за руку). Ходім танцювати!

Дарина. Геть, не пійду!

Потап. Ходім, ще церемонить ся! (Тягне силоміць).

Дарина (з плачем). Пусти! Що се, ще знущаєш ся?

Грицько. Яка собака сьміє знущатись?

Потап. Та, що кусаєть ся!

Грицько. Ти мене вкусиш? Задавлю. (Кидаєсь на Потапа).

Потап. Побачимо!

(Коротка боротьба).

Дарина. Братіку, що ти? Кинь!

І. парубок. Розніміть їх. (Рознімають).

Потап. А так? (Вихоплює ніж зза холяви і хоче вдарити Грицька).

Грицько. Ти з ножем? (Парубки придержують їх обох).

Потап. Пустіть!

Грицько. Хизуєсь, харциза, дурень, що мою покидку взяв!

Маруся. Ай! (Зімліла. Хома і Степаніда до неї).

(Завіса спадає).

ДІЯ III.

Сцена 1.

(Вільна околиця, позаду річка. Межи вербами видко хату. **Дарина**, **Галина**, дівчата перуть).

Хор. Розвивай ся, ти дубочку,
На чотири листи;
Любив козак три дівчині,
Та не мав користи.

Одна в літку заміж вийшла,
А друга в мясниці,
А третая, чорнявая,
Пійшла у черниці.

Галина. А холодна ще вода, от руки посиніли.

І. дівчина. А ти більше пери, а то тільки полочеш.

ІІ. дівчина. Та праником гати, то вони почервоніють.

Галина. Добре, а ногам все таки холодно.

ІІ. дівчина. А ти хотіла прати у сапянцях, чи що?

І. дівчина. Або у панських рукавичках? (Сьміх).

Галина. Сьмійтесь, сьмійтесь! Добре, що ви звикли...

І. дівчина. Дивись, яка стала ніжна за наймичками.

Дарина. А щож тут такого, коли достатки є?

ІІ. дівчина. Достатки достатками, а робити треба й самій, а то тільки так бавить ся!

Галина. От напались! Хиба я робити не вмію? Ще й вас за пояс заткну, й на жнивах, й на сінокосах, й на шитю, й на пряжі... От тільки холодної води боюсь!

І. дівчина. От, що перешиє нас, то певно; усе вишиває сорочки, та ще хлопячі!

II. дівчина. Певно батькови!

І. дівчина. З лївої щоки!

Дарина. Чого ви соромите дївчину, яке кому діло, щоб вона не вишивала!

І. дівчина. А надто, коли близкому родичеви.

Дарина. Плещіть!

II. дівчина. Та то жарти!

(Хвиля мовчанки. Дївчата перуть).

І. дівчина. А що, справдї Потапа й досї нема?

II. дівчина. Нема, кажуть, що сидить в гарештї!

Галина. За віщож?

II. дівчина. За Грицька! А далї хтось казав, що бачив Потапа, як підпалив хату Шураїв!

Галина. Себ то значить Потап і підпалив?

II. дівчина. А вжеж!

Дарина. Неправда, неправда! Потап на таке злочинство не здатний!... То може друга яка сатана се вчинила, а тепер на Потапа всяк верже!...

II. дівчина. А чогож би його замикати у гарештї?

Дарина. Ти знаєш напевно, що він в гарештї? Може по дїлу в яке село пійшов, чи поїхав... а далї як почув, що на нього всякі падлюки таке плещуть... то й перелякав ся. З людською злобою не справиш ся, як напосядуть, а людям що? Їм давай хоч безвинного, аби було на кім пімститись!

Галина. Та з якої-б речі підпалював? Він був закоханий...

Дарина. Все злоба та заздрість! Чуже горе за іграшку. Що він кому зробив? Тихий та смирний... утопили, запакували... (Плаче і відходить на бік).

Галина. І нащо було Потапа чіпати?

І. дівчина. Я й забула.

Сцена 2.

(Тісамі і Охрим).

Охрим (іде з відрами). Здорові були, дівчатка, з суботою...

Дівчата. Спасибі! Будьте здорові і самі!

Дарина. Що се ви, дядьку, самі по воду ходите? Дайте, я поможу!

Охрим. А комуж його при нашім теперішнім убожестві ходити? Худоба пропала, хата згоріла... А Маруся і моя стара нездужають, не хочу їх трудити, то й сам мушу поратись!

Дарина. Та для вас же їх нести на гору тяжко?!

Охрим. Так тяжко, що й спини не розігну. Цілий вік робили, та по нитці складали, поки загорювали ту гірку копійчину. Знають тільки отсї руки мозольні, та ноги попухлі! Все збивали для дочки своєї, щоб її від нужди, якої ми зазнали, визволити; а от через пошесть та лихого чоловіка, пійшло все житє наше на вітер, і прийшлось нам немощним знов трудити свої кістки. Ох, коби ти знала, дитино, як менї тяжко. (Плаче).

Дарина. Як то, дядьку, не знати, коли й в самої того горя, що не знаю вже як і ношу його!

Охрим. Та ще і те, як ми зубожіли, всї нас цурають ся, а тепер і на улиці обминають. Один тільки Хома, спасена душа, дай йому Господи і на сїм і на тім сьвітї, не тільки не відцурав ся нас, а ще всїм допоміг... Без нього і пропали-б. А то на що уже рід, та і той відкинув ся нас; все боять ся, щоб у них не набирати гроший, та бідкають ся... Якось отсе прийшов я до сестри Горпини мірчину, другу на посїв гречки позичити. Не дала! Божить ся, що вийшла, а я добре знаю, що ще пів засїки є! А я й сказав: „Бог з тобою сестро!" Та й пійшов!

Дарина. Чого ви, дядьку, до мого батька не зайшли? Вони-б дали певно!

Охрим. Коли вже рідна сестра побоялась позичити, то як би я зважив ся стукати у чужу хату! Та й твій батько не тим вже духом дише! А брат твій як зобидив Марусю! Вона більш тим і хворіє!

Дарина. За батька й матір не знаю, може вони і гонять ся за добром... а на брата то й не думайте... Йому справді якимсь лиходієм набрехано на Марусю і на Потапа...

Охрим. Кому Маруся чим завинила, кому поперек шляху стала? Після тієї страшної ночи звела ся Маруся і тане як віск... Ти-б, Дарино, хоч навідалась до неї... вонаж тебе так любить...

Дарина. Ах, хибаж я її не любила як рідну сестру... тільки вона, та Бог її зна, може і їй було гірко. Я тим боюсь і заходити, що сама розплачусь і то ще більш жалю нароблю!

Охрим. Не сердь ся на Марусю! Вона така нещасна! А то, що заплачеш, нічого; бо як би Маруся заплакала, то мені здаєть ся — їй й полекшалоб; а то мовчить все, та кудинебудь встромить очи і не зморгне... Разів до три гукаєш до неї: „Марусю, Марусю, об чім ти так задумалась?" А вона й не чує... тільки здрігнесь потім, то відмовить: „Не знаю, тату". Що з нею подіялось і думок не приложу, а тільки гризе її якесь горе; ти-б може зайшла, та розпиталась; дівчина дівчині скорше скаже чим батькови!...

Дарина. Так я і зайду! Дайтеж і сї відра, вам віднесу! (До дівчат). Дівчата, коли поперете, то возьміть моє шматє; його не богато.

І. дівчина. Добре, я занесу!

(Охрим з Дариною відходять).

Сцена 3.

(Тісамі без Дарини і Охрима).

І. дівчина. Уже правда, що Шураям таке горе, що не дай Боже й ворогови пожадати!

ІІ. дівчина. Та й Марусї так жалко!

Галина. Маруся й сама трохи винна...

II. дівчина. Чияб казала, а чияб мовчала, а ти сама не гаразд робиш, що відбираєш від неї парубка.

Галина. Вона сама його відбила!

II. дівчина. Говори! Наплели щось з Хомою!

Галина. А мені що Хома? Я з ним нічого не плела... та він тут так днює і ночує. Не даром певно вхожа...

I. дівчина. А вжеж побудував би він на свій кошт Охримови хату? Помагав би, колиб не мав користи? До Марусї мостить ся...

Галина. Щоб Маруся пійшла за такого? Мене хоч зарізалиб!

I. дівчина. Нашого брата приневолюють!

Галина. Не знаю, у мене батьки не такі!

I. дівчина. Ет, хвалила ся верша болотом... Ходім, Домахо, до дому; вже он і подільниці вертають ся! Горпино! Горпино!

Голос. А чого так?

I. дівчина. Потрівай нас!

Голос. Та швидчеж!

Дівчата. Зараз, зараз! (Одна по другій виходять).

Галина. Всї на мене за того Грицька... та хиба він запроданий, хиба менї одній заказано його любити? За віщож повинна я від свого щастя відступитись? Як би я справдї відбила його від дівчини то так; а він сам пригорнув ся до мене, а ту кинув!... Кождому хочеть ся жити...

Сцена 4.

(Галина, Дмитро).

Дмитро. А моя качечко сизокрила! Ти тут полочеш ся, а я по цїлім селї ганяю, та шукаю!

Галина. А чого тобі?

Дмитро. То так не тобі кажучи, за тобою скучив ся, що аж волосє попухло і нїгтї зхудли!

Галина. Іди до біса!

Дмитро. Поцілуй мене, то пійду!

Галина. От я тебе отсим жмутком по губах поцілую! Відчепись, бо так і шелесну!

Дмитро. Не шелеснеш!

Галина. Побачиш, як оближеш ся!

Дмитро (бовтаєсь в воді). Не шелеснеш!

Галина. Ей, не дратуй, бо ще праником потягну!

Дмитро. А я кажу, що не шелеснеш!

Галина. Так, наж тобі. (Хоче вдарити його).

Дмитро (показує її жабу). На, на, лови!

Галина. Ай, ай! Кинь її до біса, каторжний!

Дмитро. А не шелеснеш, а то за спину вкину!

Галина. Покинь, покинь її к бісу, голубчику! Ай не чіпати-му... ай! (Дмитро кинув). У! проклятий, таку погань у руки бере!

Дмитро. А чимже від тебе оборонитись? От я до тебе по ділу прийшов, а ти бити хотіла!

Галина. По якому ділу?

Дмитро. Хома прислав по цікавій справі!

Галина. Ну!

Дмитро. Так казати?

Галина. Та кажиж, кажи!

Дмитро. Бач, яке діло: отсе я іду по улиці та стрічаю Хому. От він до мене так і кивнув. Я думаю собі: чогоб то? А він знову оттак... А чи вмієш ти бринькати... Бринь... бринь...

Галина. Геть к бісу! Я думала справді що, а він капостний!...

Дмитро. Ні, ні, справді, то я пошуткував. А ось Хома переказував... що Грицько вернув ся...

Галина. Брешеш!

Дмитро. Тричі єй Богу, що ні!

Галина. О якаж я рада.

Дмитро. Хома переказував, щоб ти мерщій ішла до дому, а він постараєть ся привести до вас Грицька, щоб ти перша з ним побачилась...

Галина. Я зараз, зараз! Поможи мені тільки, голубчику, донести отсе шмате!

Дмитро. Давай за голубчика, то я і тебе саму віднесу. (Галина кладе йому на шию шмате). Ой, за шию тече.

Галина. Так нічого, нічого! (Разом співають):

Ой ходила дівчина беріжком,
Заганяла качорика батіжком.
Іди, іди, качоре до дому,
Продам тебе жидовині рудому.

За три копі качора продала,
За четверту дударика наняла.
Заграй мені, дадурику, на дуду,
Нехай же я своє горе забуду. (Відходять).

Сцена 5.

(Маруся, Дарина).

Маруся. Куди ти мене, Дарино, хочеш вести?

Дарина. Та пройдемось хоч до нас!

Маруся. Та постій, я трохи тут спочину!

Дарина. То сядь тут, передихни! Тобі-б давно проходжуватись, то зараз би поздоровіщала...

Маруся. Не знаю, я нічим і не хора... А мені просто нудьга чогось!... Така нудьга, що й на сьвіт не дивилаб ся! Тут би при нашій лихій долї матері помочи, захистити її струджені руки, а я сама від вітру валюсь!... Оттут у мене, під серцем мов ссе щось... і день і ніч не втиха...

Дарина. Ти-б до знахорки пійшла, може тобі і наврочено?

Маруся. Не знаю... А то знов у мене защемить обида за ту зневагу, така закипить злоба, що і на дитину кинулась би!

Дарина. А ти не потурай, ще може вийде на добре... Кажу тобі, що тут поговори одні... Брат, знаєш, чоловік запальчивий, заздрий. З горяча і не стямивсь, що сказав.

Маруся. Ох, щож сказав! Покидкою мене назвав! Та він би красше ударив мене рукою, ніж отсим словом! Така зневага! Знаєш, сестро, що ти одним словом про се мов струп з мого серця зірвала і воно окипіло ся кровю!...

Дарина. Заспокій ся... я не хотіла... Тільки чогож ти його тоді весь вечір дратувала?

Маруся (сідає). Коли він і зразу тоді не хотів мене вислухати і підняв зараз на глум... А потім як став обнимати Галину, так у мене і сьвічки в очах стали... я нестямилась й де я... одного тільки хотіло ся, не показати перед сьвітом своєї муки, а йому досолить чимнебудь...

Дарина. Ну, так йомуж таксамо; колиб він тебе не любив, так чогож би йому було сатаніти?

Маруся. Даймо, що тоді так склало ся, ну а потім? Коли над нами стряслась кара божа, коли я лежала без памяти, у нього не відійшло серце, він навіть не прийшов провідати!

Дарина. Чудна ти... Та йогож на допроси взяли... Він же міг думати, що се з вашої причини і напасть? Як-жеб він зважавсь й переступити той поріг? А далї він, оправдавшись, знов поїхав з хурою.

Маруся. Може... може... І досї нема Грицька?

Дарина. І досї!

Маруся. Слухай, Дарино, чи правда тому, що він сватає Галину?

Дарина. Про нього ще й не знаю, а що батько й мати того хотять, то правда.

Маруся. Ми бідні тепер... Їм треба невістки богатої... Тільки якже воно буде? Нї! Не можна сього!... Слухай, Дарино, попроси свого брата... виблагай у нього ласку: коли він зважить ся на таке діло, то нехай прийде до мене і втопить ніж у моїм серцю, щоб я на тім ножи затріпотіла і попращалась з ним на віки.

Дарина. Що ти? що ти?

Маруся (стискає Дариній руку). Слухай, Да-

рино, не перенесу я сього... Та йому, красше збутись мене на віки, спокійнійше... Не силаж менї справитись з серцем. Любюж я його, так люблю, що здаєть ся і душа у мене стераєть ся!

Дарина. От бачиш, Марусе, як то тяжко відривати від серця того, хто милїйший йому за весь сьвіт! А ти мого серця не пошанувала! Навіщо тобі було чіпати Потапа? Тобі за жарти се було? А сей жарт розраїв мене з милим, і тобі самій надломив щастє...

Маруся. Дарино... забудь се... я не нарочно... хиба я хотїла... тобі і собі!...

Дарина. Знаю, знаю! Ти на других то не дуже вважала... А от як менї забути самій се? Як менї забути його? Як менї забути саму себе? У тебе є ще надія, ти можеш побачитись, погодитись... А я? Я нїколи свого милого не побачу, нїколи... Виплачу свої очи, виглядаючи і зівяну в печали!... (Плаче).

Маруся. Прости! прости мене голубко!

Дарина. Як би він просто умер, коли ми кохали ся, то менї лекшеб було; я носила би його в серци, покиб мене Господь на землї носив... Темними нїченьками поливалаб його могилу дрібними слезоньками, а тепер він поневіряєть ся десь на чужинї, за людську злобу, але і там мене згадувати буде, а тебе... Якже менї се забути?

Маруся. Прости! прости!

Дарина. Бог з тобою, заспокій ся!... Тільки менї таке горе... така мука... нї просьвітку, нї поратунку. (Плаче і відходить).

Сцена 6.

Маруся. Пійшла... не простила... не може простити... І се я своєю рукою занапастила їй вік... За се несу кару, таку кару! За віщож він зважив ся на такі образи? Коли я так любила його! Та й тепер така нудьга за ним... журба!... Ох, ви, вітри буйні, донесіть до нього мою печаль-журбу, ска-

жіть йому, що я гину за ним, що мене туга пригнітила до сирої землї.

Сцена 7.

(Маруся і Хома).

Хома. Чого ти, Марусе, завсїди сумна та невесела? Аж змарніла моя квіточка!

Маруся. Невесело, Хомо, так невесело, що красшеб і не жити.

Хома. Се тебе сушить ваше нещастєчко? О, бодай тому клятому Потапови! Знаєш, голубко, як прочув я про ваше лихо, то мене, мов ножем в серцї стругнуло, аж слїзоньками залив ся, їй Богу правда!

Маруся. Спасибі тобі, Хомо, велике спасибі; ти один нас обстоюєш, один нас не відцурав ся.

Хома. Та я, Марусе, нїчого для вас не пожалую... От хату вже збудував, а тепер і за обійстє прийму ся.

Маруся. На що ти, Хомо, так на нас утрачуєш ся? Коли ми тобі се звернемо? Батько, мати старі, а я й нездужаю!...

Хома. Пождемо, пождемо... Може Господь милосерний дасть і віддавати не прийдеть ся...

Маруся. Як не віддавати?

Хома. Та ти об тім не турбуй ся... якось то буде; я тобі, моя ясочко, і перше казав і тепер кажу, що для тебе рад би і птичого молока дістати.

Маруся. У тебе щира душа, Хомо, ти такий добрий, а я все сьміяла ся з тебе... Прости мене... З лиця сьмішний, ну а я сьміяла ся...

Хома. Так сьмішний, кажеш, потвора?

Маруся. Сьмішний, голубчику!

Хома. Сьмішний!

Маруся. Я, знаєш, тебе перше так бояла ся, що у ночи оминала третою улицею...

Хома. А тепер?

Маруся. Тепер нї... тепер не боюсь, бо знаю, що ти менї добра бажаєш...

Хома. Вір менї, моя голубко, менї нїхто не вірить, всї мене цурають ся, усї мене ненавидять... Невже не знайдеть ся нї одно серце на сьвітї, яке-б зглянулось надімною сиротою!

Маруся. Хомо! За твою щирість я тобі сестрою стану...

Хома. Сестрою? Спасибі, спасибі і за се! Ти, голубочко, про ваше нещастє не журись... Кажу тобі, поможемо, заживете ще красше...

Маруся. Та мене, Хомо се не гризе... Не знаєш чи швидко Грицько вернеть ся?

Хома (з жахом). Ти його і досї не забула?

Маруся. Не забула...

Хома. І не забудеш?

Маруся. Нї!

Хома. Коли він до другої горнеть ся? З другою дума одружитись...

Маруся. Ще гірш, братїку, ще гірш...

Хома. За віщож йому таке щастє?

Маруся. Хомо, братїку, друже мій любий! Поможи менї, привернн до мене Грицька! Відбий його від Галини!

Хома. Мене просиш? Ха, ха, ха! — Добре, добре, моя голубочко, я все для тебе зроблю...

Маруся. Я не знаю, як тебе любити-му, коли ти мене виратуєш, коли вернеш менї моє щастє!...

Хома. Я все для тебе зроблю... Я його приговорю, улещу... Галину засьміємо; у мене є спосіб певнїйший!

Маруся. О невже! Поможи, Хомо! Якою я буду щасливою! Одна твоя надія здоровля менї тільки укинула, що, здаєть ся, зараз би і у танець пійшла...

Голос Вустї (з хати). Марусе! Чого ти там? Іди в хату!

Маруся. Зараз! зараз! Спасибі тобі братїку, за твоє щире слово! Спасибі! (Відходить в хату).

Сцена 8.

(Хома сам).

Хома. Так так! Усї мої зусиля, усї мої невсипущі ночі пійшли лиш на те, щоб мене братїком назвали, щоб попросили привернути другого, милого, вродливого. Велика ласка!! Ха, ха, ха! А я, Марусе, хоч би розрубав отсї груди і жбурнув своє серце під ноги, чи понялаб ти тодї віри? Спасибі тобі, моя нене! Дала ти синови й оченята, й бровенята, й стан, й вроду... Мабуть з чортами радилась чим надїлити своє породженя! Надїлила! Потворою пустила на глум, та на людське знущаня... Чом же ти голови моєї об пень, об причілок не розбила? Завіщо-ж такі муки і в день і в ночи? — Так щоб отсе з пів дороги звернути і віддати тебе своїми руками Грицькови? Я сам би реготав ся з тебе, поки не виреготав би останну іскру житя з свого нужденного падла!... Грицька треба збутись... Красше і певнїйше, коли Грицько налагодить ся у божу путь... О, я пораджу тебе, Марусе, пораджу. (Відходить).

Сцена 9.

(Грицько перше співає здалека, потім на сценї):

Ой, у полї криниченька, з неї вода протїкає,
Ой там чумак сїрі воли пасе, ще й з криницї [напуває.

Ой, умер же чумаченько в недїленьку рано в ранцї,
Поховали чумаченька та в зеленому байраці.

Поховали!... Трохи і я не поляг, та мене Господь вернув з дороги... на яку то радість? Щось гірко менї, мов знов ждеш якого горя. Старі за мене сватають Галину; й дївчина чарна, тільки мене все сюди тягне; он куди не пійдеш, а тут біля сього дерева й опиниш ся! Скільки щастя було, і все розвіялось хуртовиною, розмаялось зрадою.

Ой Марусе, Марусе!... Боляче тебе з серця вирвати, та боляче-ж і тебе в серці носити!!!

Сцена 10.

(Грицько, Маруся, а далї Хома).

Маруся. Грицю! Ти прийшов, вернув ся?

Грицько. Марусе! Що з тобою? Ти слаба? Ледви на ногах стоїш?...

Маруся. Слаба! Я зрадїла, так коли почула твій голос... вибігла...

Грицько. Правду кажеш? Вибігла, зрадїла?

Маруся. Правду!

Грицько. Чого-ж ти за тим так побиваєш ся, що аж занедужала?

Маруся. За ким?

Грицько. Та менї не хочеть ся імени його і помянути...

Маруся. Грицю... слухай... я тобі всю правду скажу...

Хома (входить). От бач несподївано як! Здоров Грицю! Я з Марусею частенько балакав про тебе... сестричка питала ся... так я запевняв, що ти швидко вернеш ся... Тут його, мовляв, Галинонька жде... аж на вигін біга все виглядати...

Грицько. Та то мало чого!...

Хома. Слухай, Грицю, от я тобі правду скажу, хоч і при Марусї; не до пари тобі буде Галина... Даймо, що вона тебе без душі любить, що й богата й красива.

Грицько. Та годї про се!

Хома. Нї, стрівай! Даймо й то, вона тобі до вподоби... аж гинеш, але тобі ще рано женитись; у тебе ще серце на всї боки: сьогодня одну любиш, завтра другу...

Грицько. Про те менї знати, яке в мене серце, Хомо... я тебе не прохав сього чіпати!

Хома. Вибач менї, голубчику, я так тільки по щирости... вір менї! От що думаю то й кажу. Не

сердь ся! Я отсе тепер добру новину прочув: Потап вертаєть ся!

Маруся і Гриць. Потап?!

Хома. Егеж. І його на добре вийшло, виявилось, що він безвинний!

Маруся. Як?

Хома. Бачиш, голубко... сядь красше, серденько! Бач як пополотніла й тремтить! Так виходить: Рябокониха винна Потапови гроші, а він правив... значить по злобі показала на Потапа й напасть звела...

Маруся. Слава Богу, що через нас не страдав він даремно! Я така рада!

Хома. Так ти сестричко рада? Я знав, що сею новиною обрадую тебе!

Маруся. Чомуж мені не радіти? Хиба Потап мені що зле вчинив? Він усе був до мене таким добрим, прихильним... Ні одного кривого слова я від нього не чула; за щож би я мала на него злобу?

Хома. Не маєш, не маєш... знаю! Ха, ха, ха!

Грицько (сумно). Прощавайте!

Маруся. Кудиж ти?

Грицько. До дому!

Маруся. Зостань ся хоч на часиночку!... побалакаєм!

Грицько. Ніколи!

Хома. Певно до Галини! Ох! ох! ох!

Грицько. То вже моє діло! (Відходить).

Сцена 11.

(Маруся і Хома).

Маруся. Знов не захотів перекинутись словом зі мною! Розсердив ся чи що?

Хома. Туди тягне; але ти не бій ся! Поратую, тільки слухай ся!

Маруся. Слухати-му! Слухати-му!

Хома. Пійди у ліс до знахорки; вона знаєть ся

на всьому і дасть тобі певного привороту; та ось позавтрому приходь до млина, там і баба!

Маруся. Страшно!... та ще й не здужаю!

Хома. Для сього случаю треба поважитись; баба знає такий приворот, що й лютого ворога заставить цуциком бігати... сліди цілувати...

Маруся. О, то я пійду, пійду! Із мертвих встану та пійду!

Хома. Так не турбуй ся і не жури ся, буде по нашому, вір мені.

Маруся. Друже мій, брате мій! Ти мене на сьвіт підвів. (Цілує його).

Хома. А! Поцілувала! Маруся поцілувала! Поцілунок сей... за нього увесь мір! усе житє!... Поможу... себе страчу, а поможу... (Відходить).

Сцена 12.

Маруся. Господи, він поможе мені вернути моє сонечко ясне, мій спокій, мій рай! О! я на край сьвіта пійду, я побю свої ніженьки довгими шляхами, я порву своє волося густими тернами, я змию своє личко дрібними дощами — а дістану зіля і буду щасливою!

(Завіса спадає).

ДІЯ IV.

Сцена 1.

(На сцені руїни млина, що поросли хмелем і лихом. Кругом корчі і очерет. Довкола ліс. Ніч).

Баба-ворожка (варить щось у кітлї). Хома наказав, щоб зварити отрути — зїля! Прийде Маруся, вона певно вже й тут... Треба її вжахнути, нараїти, щоб дала Грицькови... полегша йому! Ха! ха! ха! Вийде коханє з його серця і почорнїє воно на вуголь!

Сцена 2.

(Баба і Маруся).

Баба. Хто се? Певно Маруся! Чую людську кість! Озовись хто прийшов? Я хоч сліпа, але бачу тебе... бачу твою долю...

Маруся. Се я...

Баба. Молода — вродлива... а вже зазнала горя чимало; коханє тебе сушить... Дай руку!

Маруся. Ось бабусю!...

Баба. Богато у сїй руцї щастя, тільки зрадливий відпиха його собі на погибіль...

Маруся. Бабусю, скажіть менї, яка менї доля судилась?

Баба. Доля твоя химерна; там де ти шукаєш щастя, там найдеш тільки зраду, а там, де не думаєш і цураєш ся, там воно іменно і є! Ти кохаєш чорнявого огрядного козака, з карими очима і тонкою бровою...

Маруся. Грицька?

Баба. Стрівай, стрівай... ще не вияснилось... (Уся сцена осьвічуєсь зеленим сьвітлом). Бачу, бачу — він!

Маруся. А Грицько, чи кохає мене?

Баба. Хай осьвітить ся його серце! Щось чорнійшає у ньому... мов робак ворушить ся... Тепер він кохає другу!

Маруся. Ой пропаща я!

Баба. Не умлївай! Слухай до кінця! За чорнобривим стоїть, я бачу, русявий парубок...

Маруся. Потап?

Баба. Так! Він тебе любив і через тебе муку приняв... Тільки ти не любила його, ніколи і не зійдеш ся; та між тобою а ним лежить і гадиною звиваєть ся горе!...

Маруся. Страшно, бабусю, страшно! Красше вмерти, ніж не мати просьвітку і плугатись між тим горем та мукою!

Баба. Сьмій ся! Я бачу ще третого... нещасного виродка якогось; тільки у нього серце сьвітить ся як кришталь і в тому серци стоїш ти... О там твоє щастє!...

Маруся. Се Хома! Ви його бачите... Але... невже Грицькового серця не можна ніяк привернути?

Баба. Трудно, трудно... Про те можна спробувати... Ти дівко таки наважилась на Грицька?

Маруся. Бабусю! без нього мені і не жить...

Баба. Бачу! бачу! у твому серци кипить кров аж вогнем жаріє!

Маруся. Бабусю, привернїть до мене Грицька! Відвернїть його від Галини... я не пережию їхнього щастя... Я з муки зітлію! Мені красше бачити його у труні, ніж у шлюбі з другою...

Баба. Так, так, правда!

Маруся. Бабусю, дайте мені привороту! Я вам чим хочете віддячу.

Баба. Не треба мені нічого; мені жаль тебе молодої і я допоможу твоїй пригоді. Слухай, ось

тобі дві фляшечки; у одній червоний трунок, у другій зелений; ти дай йому з чим небудь отсього червоного випити; — коли в нього хоча іскра коханя до тебе тліє, то вона спалахне вогнем і він пійде за тобою аж на край сьвіта...

Маруся. У сій, значить, фляшечці моє щастє і моя смерть!... жах бере!... Але красше довідатись зразу...

Баба. І знай ще до того, що коли після червоного трунку не зявить ся у нього коханя до тебе, то не буде його і до самої смерти і він тільки більше тебе ненавидіти-ме!

Маруся. Саме пекло красше від такої долї!

Баба. Коли ти на червонім допевниш ся, що твій милий тебе не любить і не любити-ме до віку, то дай йому з чим небудь сього зеленого трунку; випє і нї з ким більше не одружить ся, хиба з сирою землею!

Маруся. Умре?!

Баба. Тобіж красше буде; пожуриш ся, поплачеш, та врештї і своє щастє здибаєш, а инакше до самої смерти муки, та й після смерти катуваня.

Маруся. Дайте, дайте його! У сій, значить, фляшечці мій і його спокій...

Баба. Так, так, за зраду оддяка!

Маруся. Спасибі, спасибі бабусю!

Баба. Ховай-же її обережно!

Маруся. О! я сей ратунок під самим серцем носити-му, поки не обернусь до нього за помочию!

Баба. Ну повернись на північ і плюнь перед себе тричі!

(Маруся обертаєсь. — Баба бере казан і відходить. Сьвітло щезає).

Сцена 3.

Маруся (розглядаєсь з жахом). Все щезло, нї духа нема... се діявольське поводженє було... облягла мене якась темрява, нї гомону, нї шелесту... мов кладовище... Ух, страшно! Куди вертатись? Мов помороки менї забило! Се річка... от туди,

здаєть ся, стежка... Швидше, швидше, від сього страшного місця! (Відходить).

Сцена 4.

(Хома, Дмитро, парубки здалека співають).

Набирали рекрутиків,
В неділеньку в ранці.
Гей, гей, в неділеньку в ранці.

І. парубок. Кудиж се ти нас, Хомо, ведеш? Оттут чи нам отаборятись?

Хома. А тут, тут! Чим-же не місце? Далеко красше за той вам вигін: тут і річка і лісочок, а онде і млин, хто куди схоче!

ІІ. парубок. Та так, так! Тільки чи наші дівчата ходити-муть? Лякати-муть ся млина!

І. парубок. О, то пусте! Чого їм з нами лякатись?

ІІ. парубок. Та отже й досї нема.

Дмитро. А я до вас забігав, так баби нема дома, а наймичка тільки дала сала, та хліба, та отсю фляшку.

Хома. Буде з нас і того, аби було по чарці, та чим закусити мокруху!

І. парубок. Ти-б, Дмитре, збігав та привів швидше дівчат.

Дмитро. Хай йому біс! Усе для вас бігай, та бігай, та носи всячину!... От я й отсе насилу дотарабанив...

ІІ. парубок. Та ти молодий ще, перший рік парубкуєш, то можна для товариства послужити...

Дмитро. Є добре казати! Набігаєш ся, а як прийдеть ся до чарки, то послїдний!

Хома. Я вже, Дмитрусю, тебе обділю...

Дмитро. Та за вас ще можна жити... Тільки по дівчат нема чого і бігати; там Грицько з ними...

І. парубок. Ну так давайте хоч покуримо!

ІІ. парубок. Давай, давай!

Дмитро. А дай котрий менї тютюну, бо клятий

Берко мені такого втелещив, що тілько доторкнись до папуші, так тобі як попіл, мов порохом зараз візьметь ся!

І. парубок. Та то він тобі капусти насушив та й дав; бачить, що дурний...

ІІ. парубок. Або Рухля лопуху нашаткувала!

Дмитро. Тю на вас, я може й заграничного курив, не то що!

Усі. О го! го!

Хома. На мого, коли хоч!

Дмитро. Давайте, спасибі вам!

(Парубки сідають на землї, починають курити і підчас монольоґу Хоми співають).

Хор. Ревуть, стоґнуть гори хвилї,
По синьому морю;
Плачуть тужать козаченьки
В турецькій неволї.

Хома (на боцї). Не знаю, чи Маруся відважила ся сюди прийти? Я бачив, як вона виходила з хати, а далї пантрувати було небезпечно... Коли з дївчатами прийде, значить була! Страшно чогось менї... чим то скінчить ся? Але щоб пливши, пливши пуститись на дно перед самим берегом? Нї! Занадто вже я накатував ся! Давити треба усе, що попадеть ся під ноги! Або дістану тебе, Марусе, або вже ти нікому не дістанеш ся!

Голос дївчат. А де ви там? Го, го!

І. парубок. Го, го, го!

ІІ. парубок. Сюди!

Сцена 5.

(Тісамі, Галина, Грицько, дївчата).

Галина (з далека). Та куди вас занесло? Я їй Богу не хочу і зіставатись, тут така страховина! Он і млин відьмачий!

Грицько. Чи вже зі мною боїш ся?

Галина. З тобою нї!

Грицько. І в млин би пійшла?

Галина. На край сьвіта!

І. дівчина. І який дідько сюди завів?

II. дівчина. Та Хома-ж!

І. дівчина. Як раз до своїх родичів у болото!

І. парубок. Ходіть, не церемоньте ся!

II. парубок. Чорти вас боять ся як ладану!

І. парубок. Не займуть!

Дмитро (накрившись мішком забігає їм дорогу). У гу, гу!

Дівчата (вибігають на сцену). Ой цур тобі! Пек тобі!

Грицько (шукає очима Марусї, до Хоми). Ти казав, що Маруся прийде, а її нема!

Хома. Невже не пійшла... вернулась би то?... Не сподівавсь я, щоб вона злякалась, а от...

Грицько. Досадно!

Хома. А тобі хотілось би з нею бачитись?

Грицько. Менї треба з нею бачитись, се все гризе мене... Як глянув на неї, що як з хреста знята, то в мене аж душа перевернулась!

Хома. Таки-б то шкода, а Галина-ж як?

Грицько. Та Галина менї до вподоби. Дївчина славна, щира... тільки як подумаю про Марусю... Слухай, Хомо, колиб я так допевнив ся! Невже вона за Потапом гине?

Хома. Радби я тобі, голубчику, всю правду сказати, так дївоче серце криниця, одно тільки тобі скажу, що Марусину вдачу я знаю... Коли потурати і перед нею киснути, то вона зневагою на се дивить ся, її не манить легка здобич; а от коло неї той до вподоби, що не звертає уваги і до другої лине, то в неї таке спалахне кохане, що опалить вогнем!

Грицько. О! вона така!

Хома. От тож! Ти замітив учора, як я сказав про Потапа, так у неї з радости очи засїяли!

Грицько. Замітив... бодай би менї були красше повилазили.

Хома. Так отож тобі треба байдужним до неї, щоб роздратувати її серце!

Грицько. Трудно!

Хома. Але для такої кралечки можна і присилувати себе... Я тобі, голубчику, як братови хочу помочи, менї спарувати вас, то нема більше втїхи, — вір менї...

Грицько. Спасибі тобі, брате, за твою щиру раду. (Відходить в глиб).

Галина. От замовкли, тільки шепчуть ся; так скучно! Давайте співать! (До Дмитра). Заграйте хоч на дутку.

Дмитро. Не вмію! Мене батько забув навчити.

Галина. Так чогож біля мене сидиш дармо? Тільки нудьгу нагониш! (До дївчат). Не хочете, то я сама заспіваю! (Співає).

Ой важу я важу, на ту дївчину вражу;
Мене мати не пускає, я віконечком влажу.

Через греблю стежечка, нема мого серденька;
Кличу, гучу не чує, нехай здоров ночує!

Через греблю стежечка, нема мого сердечка:
Кличу, кличу та не йде, нехай же він пропаде.

Сцена 6.

(Тісамі і Маруся).

Маруся. Здорові, сестрички!

І. дївчина. Маруся голубочка! Яка вона блїда!

Маруся. Лихо, кажуть, тільки рака красить!

Хома. Здорова була, голубочко, а я думав, що ти злякаєш ся і не прийдеш!

Маруся. Не така, не злякаюсь!

Грицько. Здраствуй, Марусе!

Маруся. Здраствуй, здраствуй, я тебе шукала...

Грицько. Хотїла бачити.

Маруся. Умисне длятого і прийшла!

Грицько. Спасибі!

Маруся. Мені треба поговорити з тобою... Між нами якась гадюка пролізла, не можна так далі...

Галина. Грицьку, ходи сюди!

Грицько. Потрівай!

Галина. Пильне діло! На одну тільки хвилинку!

Грицько. Я зараз, тільки довідаюсь що, та і вернусь.

Хома. Туди його більше тягне! — Панове товариші, тепер як раз пора смикнути по чарці за здоровлячко нашої ясної зіроньки, що зійшла і усіх звеселила!

Усі. Час! час!

Дмитро. Час! час! Тепер уже, пане Хомо, я буду коло чарки порядкувати!...

Хома. Порядкуй, порядкуй!

(Частують ся).

Галина (до Грицька). Ти знов до Марусї лїзеш? Що-ж ти, Грицю, зі мною робиш?

Грицько. Нїчогісенько, хибаж як побалакаю, то що?

Галина. Та вона тим і упада коло тебе, що Потапа нема.

Грицько. Потап буде, вона знає се.

Галина. Нї, не буде, в тім то і річ; сьогодня на певно прийшла бумага від волости, що Потап у тюрмі сидить. Там сестра твоя так побиваєть ся, що й Господи!

Маруся. Грицю!

Грицько. Я дома не був і не чув про се. Нещасна сестра.

Галина. То що-ж! Ти думаєш, чого Маруся прийшла. Вонаб тепер рада за тебе і репяхом учепитись, бо Потап пропав... Бач і слабою прителепалась... А як би Потап вертав ся, то й на возї не приїхала-б!

Грицько. А! Вір вам після сього!

Галина. Не всї-ж Марусї!

Маруся. Грицю! що-ж! Діждусь я тебе?

Грицько. Стрівай! Чарку другу горівки випю!

Маруся. Яканебудь Галина наступає на горло! Ох! щемить у мене тут! Невже у мене вкрадуть Грицька? Вирвуть отсе серце з грудий? О ніколи, ніколи. (До Дмитра). Налий мені, голубчику, гарку, бо щось немов змерзла... уся тремчу...

Дмитро. А ось тобі чарка, чи не мало?

Маруся. Давай я зразу і випю... по трошки буду... (Іде на бік). Де-ж мої чари, моя остання надія? (Винимає зза пазухи фляшечку і виливає в чарку). Ось! ось! Поратуй мене мій трунку! Верни мені милого, бо як не вернеш... тоді... нас зєднає... заступить... могила!...

Хома (до Грицька). Ти, Грицю, серце, якось вже дуже прикро за Марусею!

Грицько. Та я вже не знаю, що і як! Здаєть ся і Марусю задавив би... та і себе розірвав би на шматки, щоб і не бачити і не чути!

Хома. Ну вже, голубчику, при людях здерж ся.

Маруся. Грицю! Випий з моїх рук хоч чарку горівки, як памятаєш колись; нехай хоч ся чарка скаже, що я для тебе така, як і була.

Грицько. Така-ж? Ох колиб і ся чарка не збрехала!

Хома (затирає руки). Який я радий, мої голубяточка, що ви помирились! Хе, хе, хе! Такий радий, що й Господи!

Грицько. Та чаркою не заллєш того, що накипіло. (Відходить на бік).

Хома. Не бій ся, моя голубочко, тепер він твоїх рук не втече!

Маруся. Не втече...

Хома. Хе, хе, хе! Добємось свого!

Грицько. Галино, квіточко! Заспівай нам та звесели, а то мені чогось нудно та сумно!

І. парубок. Справді, пісні, пісні!

Маруся. Стрівайте! Я заспіваю вам!

ІІ. парубок. І-і! Маруся затягне! Отсе славно!

(Маруся співає):

Вийду я на гіроньку, біленькими ніженьками,

Гляну я на дубонька карими оченьками!

(Грицько):

Яж на твої карі очи не здрігну ся
І до тебе своїм вітям не вклоню ся.

(Маруся):

Ой любив, та покинув
Козак дівку чорнобриву,
Що вірнійша всїх!

(Хор):

Ой любив, та покинув
Козак дівку чорнобриву,
Що вірнійша всїх!

(Маруся):

А на тім дубоньку та голубонько гуде;
На козака пригодонька, козаченько не прибуде.

(Грицько):

Яж тієї пригодоньки не бою ся,
Та до тебе своїм вітям не вклоню ся.

(Маруся):

Ой любив, та покинув
Козак дівку чорнобриву,
Що вірнійша всїх!

(Хор):

Ой любив, та покинув
Козак дівку чорнобриву,
Що вірнійша всїх!

(Маруся):

На козака пригодонька—кінь головоньку клонить,
Лежить козак при дорозї, а дївчина сльози ронить.

(Грицько):

Яж тієї пригодоньки не вжахну ся!
І на сльози дївчиноньки не зрухну ся!

(Маруся):

Ой любив, та покинув
Козак дівку чорнобриву,
Що вірнійша всїх!

(Хор):

Ой любив, та покинув
Козак дівку чорнобриву,
Що вірнійша всїх!

Галина. Чорт зна якої завели!

Дмитро. Справдї, я аж заплакав!

Грицько. Так починай, Галино, веселої!

Хома. Марусе, голубочко, що з тобою?

Маруся. Мене здавило тут — ой болить!

Хома. Ходїм, ходїм я дістану води з річки! (Відходять).

Дмитро. Слухайте! слухайте! Давайте, заспіваємо з вимахом!

І. парубок. Як з вимахом?

Дмитро. Ото бачите, я був якось у городї, то й бачив, як там до півчих махав чи дяк, чи пономар, чи хто його зна хто і виходить чудесно!

ІІ. парубок. Ну, давай із вимахом!

Галина. Уже Дмитро щось вигадав!

І. дївчина. Без штукерії не обійдеть ся!

Дмитро. Дайте менї крамагона!

І. парубок. Якого там тобі макогона?

Дмитро. Ет, не розумієш! Такий голосничок є, як виделка!

ІІ. парубок. Чи ба!

І. парубок. На ось мій струмент! (Дає йому сопілку).

ІІ. парубок. Ану, ну, що воно вийде?

Дмитро. Станьтеж так: дївчата по сей бік, парубки по той, меньші попереду, високі з заду. Голову усїм повернути до мене і дивитить ся на крамогона. Тихо! (Бє дуткою по закоблуку і підносить до носа). Ля! ля! ля!...

Дївчата. Ля! ля! ля!...

Дмитро. Цитьте, се мені тільки лялькать можна!

І. дівчина. А нам-же що?

Дмитро. Слухайте: як поведу обома руками до вас дівчать, то ви й починайте, як буду махати ними, як голубки крильцями, то виводіть голосно, а як буду руки піднимати, то ви й горлом деріть голоснійше та вище; коли повернусь до вас, хлопці, і замахаю, то ви й почнуть; як нидше опускатиму руки то покотіть баси мов горохом по решеті, а як висше, то гукніть мов вовки; теперечки, коли присідатиму до землі, то придавіть і стиште, щоб шепотало як листе у ночі; а коли випрямуюсь і розведу руками, то шкварте на весь живіт. — Зрозуміли?

Усі. Гаразд!

Дмитро. Ну, слухайтеж, утнемо!

(Хор):

На городі калиноньки, під горою тери;
Полюбив я дівчиноньку, люблю і тепер.
Ой жаль, жаль, жаль серцю буде,
Возьмуть її люди, моя не буде!

Вже до тої криниченьки стежки заросли;
Вже до моєї дівчиноньки старости пійшли.
Ой жаль, жаль, жаль серцю буде,
Возьмуть її люди, моя не буде!

А вже ж з тої криниченьки орли воду пють,
А вже мою дівчиноньку до шлюбу ведуть.
Ой жаль, жаль, жаль серцю буде,
Возьмуть її люди, моя не буде!

Один веде за рученьку, другий за рукав;
Третий ставув, сльози роняє, любив а не взяв.
Ой жаль, жаль, жаль серцю буде,
Возьмуть її люди, моя не буде!

Дмитро. Бачите, як славно!

І. парубок. Молодець, молодець!

Галина. Далебі, таке хороше!

І. дівчина. Як-би ще якої оттак!

Дмитро. Тобі як мід, то вже і ложкою!

І. парубок. Ну збирайтесь, хлопці, прощайтесь з дівчатами, та і гайда. (Відходять).

Сцена 7.

(Маруся, Хома, а далї Грицько).

Хома. Не журись, Марусечко, не сумуй! Їй Богу, не варт він того, щоб серденько за ним умлївало!

Маруся. Значить не любить і не любити-ме... а ще чим далї... більш ненавидїти буде...

Хома. Забудь його! Я знаю, тепер тобі трудно буде передужати свою муку, а тільки переможеш... то зараз ї відляже...

Маруся. А чим далї більш ненавидїти буде...

Хома. Та цур йому, коли про тебе і не думає; він просив мене, щоб завтра пійшов йому сватати Галину...

Маруся. А так! Попроси його зараз на одно слово! (Хома відходить. Маруся, побачивши Грицька, до него). Грицю, на одно слово! Я бачу, що ти мене не любиш і любити більш не будеш... Тобі судилась певно Галина. Ну що-ж! Помагай вам Боже!... Аби ти був щасливий... Я тобі тільки щастя бажаю!

Грицько. Колиб ти се по правдї казала!

Маруся. Слухай, Грицю, я тебе прошу тільки ось що: не зневажай мене перед людьми, не дай на посьміх, не врази вкінець моїх гордощів. Покажи усім, що ми з собою розійшлись мирно, тихо, як други; зайди до нас завтра! Ну що-ж, зайдеш?

Грицько. Зайду, зайду, Марусечко!

Маруся. Зайдеш, не одуриш? Не насьмієш ся?

Грицько. Зайду! Слово козацьке!

Маруся. Ну спасибі! спасибі! Тепер прощай!

Грицько. Марусечко! яка ти єй Богу!

Маруся. Годі тепер! Завтра! Ждати-му... Прощай. (Грицько відходить).

Сцена 8.

Маруся. Прийдеш, прийдеш мій голубе... Завтра у вечері Галина рушники давати-ме... завтра у ранці я з тобою пращати-мусь... Попращаємось і зєднаємось на віки!

(Завіса спадає).

ДІЯ V.

Сцена 1.

(Середина хати).

Маруся (сидить біля стола, підперлась одною рукою і дивить ся в одно місце). Сьогодня здаєть ся у мене заручини... Грицько прийде... а я рушників не наготовила... Все слаба була. Гадюка моє серце ссала, а тепер притаїлась до часу. Колиб же її не зворушити! — Стрівайте, щось страшне! Галина здаєть ся рушники мої забрала! Тепер Гриць пійде до неї... зрадить мене... Господи, зрадить!

Ой, зрада, зрада,
Карі очи зрада;
Чомуж, мій миленький,
Не вся щира правда!

Ой що жеж ти, милий,
Думаєш, гадаєш;
За що мене бідну
Тепер покидаєш!

Ой, не кидай, милий,
Яж тебе кохала;
Ой, навіщо, милий,
Та розрада стала?

Сцена 2.

(Маруся, Вустя, Охрим).

Вустя. Чого ти, донечко, усе сеї пісні співаєш?

Маруся. Мамо, коли я всї пісні забула, хтось із голови вкрав...

Охрим. Що ти говориш, дитино моя, опамятай ся!

Маруся. Їй Богу! От ще друга пісня зістала ся в голові, та десь далеко, не знайдеш...

Охрим. Та яка причина тобі стала ся, зозулечко? Хоч пригадай, де ти вчора була?

Маруся. Вчора... вчора? Трівайте, щось страшне... Хтось вирвав у мене серце! Правда?... Адже у мене тепер нема серця?

Вустя (обнимає її). Голубочко, утїхо моя єдина! Що ти зі мною нещасною робиш? Мало я того горя перетерпіла, а тепер ще таке безголове! Поратуй мене, донечко, опамятай ся. (Плаче).

Маруся. Мамо, не плачте! Я пригадаю... тільки трудно менї... голова починає болїти...

Охрим. Куди ти, донечко, ходила? Кажуть, з лїса йшла? Чого ти туди ходила?

Маруся. Лїс? А, пригадую собі!... Ворожка... доля моя химерна... не любить... та ненавидїти-ме ще більше...

Вустя. Про що ти говориш? Яка там ворожка ненавидить?

Маруся. Пригадала, пригадала, сьогодня Гриць прийде...

Вустя. Чогож він прийде...

Маруся. Прийде помиритись... може доля нас сьогодня поєднає...

Вустя. Та чиж правда, ви помирились і Грицько прийде? Щось непевне ти кажеш!

Маруся. Нї! прийде... прийде! Я його так жду!

Охрим. Та дай Боже милосерний, щоб його серце до нас навернулось, а то як ми були богатші, то Грицька того й від хати дрючком не відібєш, а як через отту харцизяку зубожіли, то й Грицько відцурав ся нас!

Маруся. Так, так... пригадала... Ми бідні, а Галина богата... ха, ха, ха, ха, ха! От що, а я дур-

на й забула, так се, мамо, пусте... І як менї перш не приходило се в голову... Не журіть ся, мамо; я пійду в ліс, там така ласкава бабуся... вона й страшна й ласкава... Чого попросиш, зараз дасть! Я вже такого просила дорогого та трудного — й то дала! А гроший дасть, мамо, дасть скільки хочете!

Охрим. Господь з тобою, дитинко моя, що ти верзеш? Хто-ж би нам гроший дав? Тепер, серденько, такий сьвіт настав, що швидше чоловік дасть з себе шкуру здерти, чим тою копійкою поділить ся!

Маруся. Нї! Там у лїсї всього можна дістати... можна й коханя навіть!

Вустя. Ох, менї лишенько! Певно тобі, дитинко моя, наврочено! І головка горяча й з лиця пашить і погляд гострий. Може-б переполох виляти, або я засьвічу страстну сьвічку!

Маруся. Нї, воскової сьвічки ще тепер не слїд, потім, потім — я здорова — у мене тільки в голові гуде... а я всьо пригадала, сьогодня прийде, мамо, Грицько, а я не прибрана...

Вустя. Чого там тобі прибиратись у будень?

Маруся. Як будень? Сьогодня у мене сьвято... таке сьвято, яке раз на віку буває... Дайте менї, голубочко, новий жупан, намиста й віночок...

Вустя. На що він тобі, той віночок?

Маруся. Нї, мамо, дайте й віночок й все, бо сьогодня слїд... нехай я уже так у тім віночку зістанусь... Не скидайте його... се тодї, як ми були на ярмарку з Грицьком, менї його куплено...

Вустя. Та на, на, я не жалую. (Іде до комори).

Ххрим. Пійду я між людьми розвідаю, куди вона вчера ходила, що їй пороблено! Може треба буде лїкаря призвати? Нещасна моя дитина! (Відходить).

(Вустя виносить жупан і вінок і прибирає Марусю).

Маруся. Бачите, мамо, я сьогодня не така блїда на вид... Мамо, скажіть менї, я гарна чи нї?

Вустя (з плачем). Гарна, моя доню, як зіронька ясна!

Маруся. Чогож він... от знов забула... все гірше ненавидіти-ме? В лісї бабуся дала пораду...

Вустя. Що ти знову, Господи!

Маруся. Мамо, я пригадала... Зараз Грицько прийде... чим же ми його приймемо?

Вустя. А чим-же, доню?

Маруся. У вас там у коморі є ще фляшка меду, що Хома привіз... дайте ключ!...

Вустя. Навіщо-ж йому меду?

Маруся. Нї, дайте, дайте! Дайте ключі сюди, я сама принесу для свого Гриця... Помиримось, погодимось і запємо медом. (Виходить).

Сцена 3.

Вустя. Ох, непритомна вона, непритомна! Мати Божа! Зглянь ся, пречиста, над обездоленими, не осироти вкінець нещасної матери! (Сїдає).

Сцена 4.

(Вустя і Хома).

Хома. Що ви, матусю, все журитесь, та журитесь? (Цїлує її в руку).

Вустя. Як-же менї, Хомо, не побиватись, коли з Марусею щось непевне скоїлось!

Хома. З Марусею? Щож таке? Де вона?

Вустя. Та учора, як з тобою пійшла, а вернулась уже сьвітом... та либонь недужа; її там чи налякано, чи їй наврочено!

Хома. То може так... перший раз вийшла... Може від слабости... Адже вона не лежить.

Вустя. Та лежати не лежить, а ще якось жвавійша; тільки голова, чи болить їй, чи що?

Хома. Голова, то пройде... не бійтесь, аби не лежала!

Вустя. Все Грицька дожидає. Чи тому то правда, що вони помирились і Грицько прийде?

Хома. Правда, правда, матусю, він прийде; тільки на мою думку чи не думає насьмішки якої і вчинити.

Вустя. Ах, бодай йому добра не було ні на тім ні на сім сьвіті!

Хома. А коли схаменеть ся і зробить її щасливою, то нехай йому Господь милосерний усе простить і допомагає на всьому ділї! І ви, матусю, не суперечте їм, нехай прийде; побалакають, погодять ся...

Вустя. Нехай, нехай! Тільки коли насьміють ся, то я йому сама очи виберу з лоба!

Хома. А от коли з Грицьком у них вийде розрада... то... після там... як Маруся заспокоїть ся трохи... чи не замовилиб ви їй словечка за мене... (Цілує її в руку).

Вустя. За тебе, хиба ти синку, думаєш?

Хома. Матусенько! Коли Бог пішле менї таке щастє... то менї і на тім сьвіті раю не треба! А як-жеб я вас шанував, та жалував! Та ви-б у мене жили як у Бога за дверима!...

Вустя. Ох, синочку мій, я такаб була з того рада, що й Господи! Більше й Марусї нїхто не любити-ме... тільки як Маруся справить ся з своїм серцем!

Хома. Ох, що й казать! Коли другий посватає, милий, любий, вродливий — то хай раює! Я тільки про Марусине щастя і дбаю... тільки про її щастє!

Сцена 5.

(Тісамі і Маруся).

Маруся. Насилу найшла! (Приносить збанок і чарку).

Вустя. Для кого ти, доню, принесла той мід?

Маруся. Як-же, мамо, треба гаразд молодого приняти.

Хома. Здорова була, Марусечко! Кого се ти виглядаєш?

Маруся. Грицька... адже він буде?

Хома. Буде, буде! Він у мене ночував, та отсе виражав сватів до Галини, то казав, що сюди зайде!

Вустя. Чого-ж йому, коли так, сюди заходити?

Маруся. До Галини? Так, так... я чула щось... як до Галини? Він сюди обіцяв прийти... Він до Галини не пійде!... Хоч у мене й покрадено рушники... а не пійде... не пійде!...

Хома. Заспокій ся, голубко, певно не пійде!

Маруся. Ха, ха, ха! Не пійде, ха, ха, ха!

Вустя. Чого ти, Марусе, сьмієш ся?

Маруся. Так! Мені повеселійшало... згадала сьмішне... Слухайте, мамо, Хомо, лишіть мене саму тут. Гриць прийде; ми на самоті розмовлятимемо... тихо та любо!

Хома (до Вусті). Справді, нехай вони собі перебалакають... Зайдіть, мамо, до мене; ми за їхню згоду, за їхнє щастє, хоч по чарці випємо!

Вустя. Та ходім, ходім! Порядкуй уже сама тут доню... щасти тобі Боже!

Маруся. Мамо, стрівайте... Я ще щось хотіла вам сказати... Обніміть мене! Простіть мені! Не сердьтесь!

Вустя (обнимає її). Що прощати, дитино моя, кохана моя? Щоб я ще на тебе сердилась? Та тиж наша єдина втіха! Без тебе красше лягти в холодній, сирій домовині! (Виходить з Хомою).

Маруся. Мамо! мамо!

Сцена 6.

Маруся. Матери шкода... тільки нема чим і жаліти. Моє серце перетліло!... Тепер мені зявилось усе... мов крізь туман, я всьо бачу... Грицько мене не любить... одружить ся з Галиною. Дивитись на їх щастє, терпіти зраду і ковтати сльози... Ні, не треба сього... Годі! Красше в домовину... Ляжеш в

домовину і я з тобою поруч ляжу!... Нас вороги розєднали, а ми все таки зєдинимось на віки! Так красше! Ні мук ні злоби, а тиха, німа згода! — Насиплять високу могилу, поставлять хрест з двома хустками; вітрець буде хустками маяти і розмовляти з могилою... Ох, я і забула! Де се мій ратунок, мій спокій?! (Шукає божевільно). Де-ж се він? Господи! Невже і його у мене украдено? Де-ж він? А! ось! (Виймає зза пазухи фляшочку). Треба улити в фляшку! (Вливає). Тепер усе готово!... Тільки щоб прийшов! Чи прийде він?... Прийде, прийде!

Сцена 7.

(Маруся, Грицько).

Грицько. Здорова була, Марусечко!

Маруся. Здраствуй, Грицю! Спасибі, що прийшов, не одурив!

Гриць. Колиб ти мене так дурила, як я тебе!

Маруся. Борони Боже! Сідай-же, сідай серденько. Давно ми з собою в купі не сиділи!... Посидьмо-ж хоч на останку!

Грицько. Як би не ти, Марусе, то ми-б не розраїлись ніколи! А тепер вже не поправиш!

Маруся. Хиба я хотіла? Ні, не хотіла... а видно доля уже така, кажуть, якась химерна... Щож проти долї вдієш? Усе спробувала... Але чим далї більше ненавидіти-меш!

Грицько. Хто тобі сказав?

Маруся. Се вже так судилось. Я безсильна тепер, як билиночка... Хоч би ти на мене не сердив ся! Я тобі нічого не вчинила... А то менї така нудьга... Оттут, бачиш, у мене гадюка під серцем заплодилась... Вона тепер притаїлась, а я боюсь, щоб у голову не залїзла.

Грицько. Що ти говориш, Марусе? (До себе). Вона ніби не при собі; заговорюєть ся. Невже

звістка про Потапа так і вразила? (До Марусї). А тобі Потапа жаль?

Маруся. Жаль?... Менї трохи жаль матери, а більш й нікого.. Та й чим жаліти, коли тут камінь...

Грицько. Господь з тобою, Марусю!

Маруся. От! от! Не буде вже ніякого ворога між нами... Булоб тобі на вечірницї не ходить!

Грицько. Та я після сього і разу не був... засїли вони менї в печінках... Ще й тягали через них... Певно більш не пійду до смерти!

Маруся. Не пійдеш, не пійдеш, я знаю... я хочу сього! Инакше, Грицю, не можна! Нас розраїли, а ми помиримось... Тільки сьогодня нам і можна помиритись... а то вже з роду все ненавидїти-меш більше... а другу покохаєш!

Грицько. Я тебе ненавидїти-му?

Маруся. Здаєть ся ти...

Грицько. За віщож, за Потапа?

Маруся. Може, але ти тому не винен; так уже треба...

Грицько. І ти мене ненавидиш?

Маруся. Нї, я хотїла... та не можу!... Не можу перебороти... От з тієї любви і гадюка заплодилась...

Грицько. Марусю! Моє серденько! Заспокій ся! У тебе мов пропасниця!

Маруся. Заспокоюсь, заспокоюсь!... Заспівай ще менї, я давно не чула...

Грицько. Я-б заспівав... так мене обняла чогось така жура, такий сум, така нудьга, мов серце здавило клїщами!

Маруся. Заспівай бо, заспівай!

Грицько (співає).

Не жур мене мати,
Бо я сам журю ся,
Вийду за ворота,
Від вітру валю ся!

Осїдлаю коня,
Коня вороного,

Най у степ понесе,
Мене молодого!

Вийду на могилу,
Кругом подивлю ся,
Як згадаю волю,
Сльозами заллю ся!

Маруся. Годі! годі! Випий-же, мій любий, за нашу згоду меду! Щоб ми до віку більше не сварились. (Вливає йому в чарку).

Грицько. Давай! Будь здорова! (Пє).

Маруся. Стій, не все, не все! Лиши менї половину!

Грицько (кидає чарку). Що се ти менї дала?

Маруся. А менї? Нема? Що-ж се, я одна остану ся?

Грицько (хапаєсь за груди). Хто в Бога вірує, ратуйте! Пече мене!

Маруся. Ха, ха, ха! Напоїла милого любощами! Тепер... до Галини не пійдеш! Ха, ха, ха!

Грицько. Отрута!?! Ой смерть моя! Горить у мене всьо!... дух забиває!

Маруся. Менї, менї дай половину!... Пробі!... Я не хочу зоставатись без нього... не хочу!...

Грицько. Ой!! Погибель моя! Ратуйте, ратуйте мене! Огнем палить!

Маруся. Ратуйте!ха, ха, ха! Дайте ножа менї! Ха, ха, ха!

Грицько. Не можу! Марусе! Що ти наробила? Я любив тебе... ми щасливі були... а тепер смерть... см... (Падає).

Маруся (кидаєсь на Грицька). Ай! Устань! Устань! Не можна без мене! Якжеж рушники? Колиж? Чого ти мовчиш? Бач, було не ходити на вечірниці... (Співає).

Ой, не ходи, Грицю, та на вечірниці,
Бо на вечірницях дївки чарівниці,
Котра дївчина чорнобривая,
Та чарівниця справедливая!

У неділю рано зіля копала,
А в понеділок переполоскала,
Прийшов вівторок зіля зварила,
А у середу Гриця отруїла...

Сцена 8.

(Тісамі і Хома).

Хома. Що? Так зразу! Знахорка передала! Марусе, Марусе! Ходім відсіль!... (Хоче її підвести).

Маруся (держить Грицька). Не дам, не дам! Він мій тепер! Мій! (Тихо сьміеть ся).

Хома. Збожеволіла! Діявольське кодло! Сили пекольні!... Ви украли у мене мою здобич... Ха, ха, ха! Се чортячий жарт! — Марусе! Ходім відсіль, втікаймо!

Маруся. Не дам, не дам! Він мій, на віки мій! (Голубить Грицька).

Хома. Пропало все! Ну так! (Вихоплює ніж зза холяви, пробиваєсь і падає).

Маруся. У неділї рано матуся тужила,
„Ой, на щож ти, доню, Гриця отруїла",
„Ой, мамо, мамо, жаль ваги не має,
Нехай Гриць разом двох не кохає". —

(Завіса тихо спадає).

RARY
JUL
5
1983
OF

9/12/83 α

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY